

Nummer 2 | april 2018 | 12e jaargang

Bijen houden

- Bijenlector over verbloemen
- Krozenbomen
- Zwermspuit
- Nederland zoemt

2

NBV

Nederlandse
BijenhoudersVereniging

In dit nummer:

Bijenlector over
verbloemen

- 4 De methode Renson:
voordelig en bijvriendelijk?
- 8 Drachtplanten
Nieuwe drachtplanten voor de
siertuin
- 10 Bijen op stand
Haaksbergen, heemtuintuin IVN
- 12 Op lesbezoek
Hoogtepunt van het seizoen:
zwermtijd
- 14 Anders imkeren
Efficiënt en leuk

Colofon

Bijenhouden Jaargang 12, nummer 2, april 2018. Oplage 8000 ex. Uitgegeven door de NBV. Verschijnt zes keer per jaar, omstreeks 1/2, 1/4, 1/6, 1/8, 1/10, 1/12. ISSN 0926-3357.

Redactie

Kees van Heemert (hoofdredacteur), Sarah van Broekhoven, Richard de Bruijn (beeldredacteur), Wietse Bruinsma, Marga Canters, Bart de Coo, Caroline van der Laan (eindredacteur), Henk van der Scheer.

Vaste medewerkers

Nienke de Jong (register), Ardine Korevaar, Cor Vonk Noordegraaf, Ina van der Vliet.

Vormgeving en opmaak www.gaw.nl.
Druk www.vellendrukkerijbdu.nl.

Omslagillustratie 'Relaxed imkeren', tekening Henk van Ruitenbeek

Redactiesecretariaat

Marga Canters, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen, 0317422422. redactie@bijenhouders.nl.

Adverteren

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod' € 10 per 20 woorden, elk extra woord € 0,25. Uitsluitend voor particulieren met incidentele aanbiedingen. Tarieven handelsadvertenties op aanvraag.

Bijdragen inzenden

Kopij uiterlijk 8 weken vóór verschijning aanleveren bij redactiesecretariaat. Aankondigingen en korte berichten uiterlijk 6 weken tevoren. Voor opgave van advertenties geldt 4 weken. Tekst per e-mail. Foto's (jpg, min. 2 Mb) per e-mail of naar www.bijenhouders.nl/uploadtool. Gelieve geen artikelen in te sturen die al elders gepubliceerd zijn.

Disclaimer

Alle in dit blad gepubliceerde inzichten en meningen zijn voor rekening van de auteurs. De redactie behoudt zich het recht voor bijdragen te redigeren of in te korten. Advertenties en bijsluiters vallen buiten verantwoordelijkheid van de redactie. Over plaatsing van handelsadvertenties beslist de NBV. Overname artikelen en illustraties, met bronvermelding ná toestemming van de redactie.

NBV Secretariaat

(ma t/m vrij 9.00-16.00 u.)
Laura Tinholt-Huibers,
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen,
0317422422.
secretariaat@bijenhouders.nl.
www.bijenhouders.nl
iban NL62ABNA0539042897.
Opgeven voor Imkernieuws:
bijenhouders.nl/media/imkernieuws.

Ziek of dood bijenvolk?

Imkers die een ziek of dood bijenvolk constateren moeten zich wenden tot de Bijengezondheidscoördinator. Te vinden via de volgende link: www.bijenhouders.nl/bijenwerk/bijengezondheidscoördinatoren.

Ziet u heel veel dode bijen in en voor de kast, terwijl er genoeg voer is, dan kan bespuiting van een gewas in de omgeving de oorzaak zijn. Neem contact op met de NVWA: 0900-0388 of mail naar info@nvwa.nl.

De NBV heeft de ANBI-status. Door deze status is het voor u mogelijk om fiscaal aantrekkelijk een schenking aan de NBV te doen.

Jaarkleur voor een jaar eindigend op
0/5: ■ | 1/6: □ | 2/7: ■ | 3/8: ■ | 4/9: ■

23

Krozenbomen

24

Zwermspuit

34

Nederland zoemt

<p>17 Bijenquiz IMYB 2018 Nieuw EFSA-rapport over neonicotinoiden</p> <p>20 Bestuivingsdag 2018: veel belangstelling voor Pia Aumeier en Robert Schuurman</p> <p>21 Koninginnenteeltdag 2018: Gert-Jan Schreuder volgt Jan Dommerholt op</p> <p>22 Dracht
Een natuurgebied op particulier terrein</p> | <p>25 Boekbespreking
De bij hoort er bij</p> <p>26 Interview
Een leven lang bijhouden</p> <p>28 NBV
Mail van de voorzitter a.i. NBV-bestuur op volle sterkte</p> <p>29 Twentse Bijenmarkt tachtig jaar Bee app Mari van Iersel geridderd</p> <p>30 Basiscursus Groep de Baronie Europa en bijen</p> | <p>31 Familieberichten
Pieter Blaauw Job van Praagh Herman Timmers</p> <p>32 Landelijke Open Imkerijdag Wereldbijendag</p> <p>33 Agenda Vraag en aanbod</p> <p>36 Solitaire bijen in mijn tuin
Groefbijen</p> <p>37 100 jaar terug
Voorjaarswerkzaamheden</p> <p>38 Antwoorden bijenquiz De lezer schrijft</p> |
|---|---|--|

Redactioneel

Hopelijk staat er in dit tweede nummer van Bijenhouden weer veel interessant nieuws voor zowel onervaren als ervaren bijenhouders. Het is altijd weer een uitdaging voor de redactie om er een gevarieerd blad van te maken. Met o.a. de foto's van onze fotograaf en beeldredacteur Richard de Bruijn is Bijenhouden een vakblad geworden en is het ook voor huisgenoten interessant om het blad in te zien. Voor de beginnende imker hebben we de bijdrage van Bart de Coo die net als vorige keer vanuit zijn ervaring als bijenteeltleraar schrijft, aangevuld met een kader over het werken met bijen voor beginners. Voor de meer ervaren imkers heeft Mari van Iersel een artikel geschreven over de Rensonmethode. Hij vraagt zich af of het een bijvriendelijke methode is.

Sinds een jaar is Arjen Strijkstra als bijenmakelaar actief. Hij neemt de plaats in van Karin Steijven. We stellen hem kort aan u voor en plaatsen een artikel van hem over zijn onderzoek van wilde bijen in Nederland. Het artikel *Anders imkeren* biedt tips en ideeën over hoe je efficiënt en toch leuk bijen kunt houden. Op 22 januari kwamen vele partners

uit natuurbeschermingsorganisaties, het bedrijfsleven de landbouw en de NBV bij elkaar om de 'Bijenstrategie' te ondertekenen. Het grote thema is 'hoe kunnen we collectief de achteruitgang van bestuivende insecten tegengaan?' Voor de honingbijen is het doel vooral om de weerbaarheid tegen ziekten en plagen te bevorderen en om goede imkerpraktijken te stimuleren. Frank Moens schrijft een bijdrage hierover. Ook op mondiaal niveau is er veel aandacht voor bijen. Op 28 februari kwam de EFSA met een rapport over neonicotinoiden en besloot het Europese Parlement om de bijenhouderij als zelfstandige tak binnen de Europese landbouw te erkennen. De Verenigde Naties hebben 20 mei uitgeroepen tot Wereldbijendag. Tot slot een bijzonder interview met een imker die al 75 jaar lid is van de NBV en daarvoor de VBBN. Wie gaat dat nog halen?

Kees van Heemert, *hoofdredacteur*

De methode Renson: voordelig en bijvriendelijk?

Tekst en foto's Mari van Iersel

Voor de meesten van ons is een goede honingooft niet het doel van het imkeren. Bijhouden is in al zijn facetten gewoon leuk, en honing oogsten is daar één onderdeel van. Met elkaar over bijen praten is ook leuk. Als bij die gesprekken iemand vertelt over een bedrijfsmethode die met minder werk meer honing oplevert, dan krijgt hij gegarandeerd veel aandacht. De bedrijfsmethode Renson is zo'n methode. Minder werk, meer honing? De baten van deze methode zijn voor de imker. En de bijen dan? Zijn de lasten voor hen?

Wat houdt de methode in?

De methode is genoemd naar Henri Renson, imker uit Cheratte bij Luik (België). Het verhaal wil dat hij in elk volk de koningin tussen twee roosters plaatste omdat hij geen tijd had om zwermverhinderende maatregelen te nemen. Vervolgens bleek deze werkwijze bruikbaar voor honingwinning en werd zij uitgewerkt tot de methode Renson.

In eigen onderzoek stelt Henri Renson vast dat de volken die op deze manier behandeld worden weliswaar na enige tijd minder bijen tellen, maar toch meer honing halen. Hij verklaart dat uit een langere levensduur van de werksters. Die zou ontstaan doordat werksters uit de Rensonvolken minder broed hoeven te verzorgen.

Bij de methode wordt de koningin tussen half en eind april tussen twee roosters opgesloten in de bovenste broedkamer met zes raampjes om te beleggen. Zes raampjes zou te weinig zijn om de maximale voorjaarsomvang van het broednest te bereiken.

De koningin legt dus minder eitjes. Minder eitjes betekent minder broedzorg waardoor er meer langlevende

werksters in het volk komen.

Aangenomen wordt dat broedzorg ten koste gaat van de levensduur van de voedsters. Dat is het kernidee van de methode Renson. Werksters die langer leven hebben meer tijd om honing te halen hetgeen meer honing oplevert, maar dat kost ze ook meer energie.

Een van de zes broedramen kan gebruikt worden als bouwraam om de varroamijt te bestrijden met het wegsnijden van darrenbroed. Daardoor komt er minder darrenbroed op de overige vijf ramen.

Na drie weken zit het broed nog maar in één broedkamer en dat zou de imker tijdwinst opleveren bij de zwermcontrole. Hij hoeft maar zes raampjes te controleren op zwermcellen. De meeste imkers hebben een bedrijfsmethode waarbij een kunstzwerm wordt gemaakt zodra er belegde zwermcellen in het volk verschijnen. Bij de methode Renson worden die cellen, mochten ze door de bijen aangezet worden, weggebroken. Het aanzetten van zwermcellen moet herhaaldelijk gecontroleerd worden.

Genoemde voordelen

Wie gaat googelen op 'methode Renson' vindt al snel veel informatie waarbij vooral de voordelen opvallen:

- een grotere honingopbrengst;
- minder werk voor de imker bij de controle op zwermplannen;
- meer lang levende (haal)bijen door minder broedzorg;
- werksters die al op jongere leeftijd haalbij worden;
- grote stuifmeelvoorraden die later in het jaar gebruikt kunnen worden;
- een kleiner broednest dat minder honing vraagt als voedsel en voor warmteproductie; een pluspunt voor de honingvoorraad.

Opvallend is dat niemand het erover heeft of deze methode harmonieert met de natuurlijke ontwikkeling van het bijenvolk. Die wordt eerder gezien als belemmerend: tijdrovend, minder honing.

Als nadelen worden genoemd dat het na het afnemen van de honing nodig is om de bijen direct suiker te voeren en dat er een probleem kan zijn met darren zolang de roosters in het volk liggen. Darren komen klem te zitten in het rooster en gaan daar dood.

Natuurlijk imkeren versus bio-industrie

De meeste imkers willen graag dicht bij de natuur van de bijen imkeren.

De bedrijfsmethode van de biologisch-dynamische imker is misschien wel het natuurlijkst. De manier van werken van sommige Amerikaanse imkers zoals die te zien is in de film 'More than honey' staat het verst van de natuur. Die werkwijze is regelrechte bio-industrie en de pot honing van € 1,75 die daar het resultaat van is, past naast de plofkip en de kiloknaller: maximale opbrengst zonder bekommernis om het welzijn van het dier. Waar op de schaal van natuurlijk imkeren versus bio-industrie zouden we de methode Renson kunnen plaatsen?

Natuurlijke ontwikkeling van de bijen

In het voorjaar broedt het bijenvolk zoveel het kan. Het maakt de bijen niet uit of dat is met een langwerpige broednest in een holle boom, of een bolvormig broednest in een Dadantkast. Als er genoeg ruimte is, is de grootte van het broednest niet afhankelijk van die ruimte maar van het 'aangeboren bedrijfsplan' van het bijenvolk. Het resultaat is een kolossaal volk waarin uiteindelijk de verspreiding van koninginnenstof in het gedrang komt. Dat is een van de oorzaken van het aanzetten van zwermcellen. Vroeg in het voorjaar moeten weinig bijen veel broed verzorgen en ze hebben daardoor een levensduur van twee tot drie weken. Laat in het voorjaar is er heel veel gesloten broed en is er in het broednest nog maar weinig ruimte voor nieuwe eitjes. Daardoor worden er steeds meer bijen geboren die nauwelijks tijd aan broedzorg hoeven

Een spijlenrooster in een omlijsting biedt de bijen maximale doorloopruimte mits deze niet dichtgekit wordt door de bijen.

te besteden. Die bijen krijgen dan een lange levensduur. Nectar wordt omgezet in honing en opgeslagen boven en rond het broednest. Bijen lijken geen beperking te kennen voor het aanleggen van honingvoorraden. Zolang er nectar binnenkomt slaan ze die op en maken ze er honing van, zelfs als het broeden erdoor beperkt wordt. Je zou kunnen zeggen dat de ervaring de bijen geleerd heeft dat het beter is het zekere voor het onzekere te nemen. Honing blijft goed en op een flinke voorraad kan in volgende seizoenen geteerd worden. Halen dus, zolang het kan. In literatuur uit de 17e en 18e eeuw kun je lezen dat de voedselvoorraad van het bijenvolk het belangrijkste probleem was van de imker. Een verregende zomer kostte alle opgezette zwermen het leven. Stuifmeel wordt opgeslagen tussen honing en broed. Aan de hoeveelheid opgeslagen stuifmeel is wel een grens. Zodra er een bepaalde hoeveelheid stuifmeel rond het broednest is opgeslagen, gaat het volk minder stuifmeel verzamelen. Bijen beschikken op een of andere manier over informatie over de voorraad stuifmeel in de onmiddellijke nabijheid van het broednest.

De methode Renson volgt de natuur van de bijen niet

Deze methode harmonieert niet met de natuurlijke ontwikkeling van het bijenvolk en het is een keuze van de imker om daar wel of niet in mee te

gaan. Het broeden van het bijenvolk wordt ingeperkt, het bijenvolk kan de voorraden honing en stuifmeel niet rond het broednest opslaan. De natuur in een bepaalde richting dwingen is vooral een ethische kwestie die we steeds weer tegenkomen bij het houden van dieren. Je kunt een tegenstander zijn van deze werkwijze omdat die niet harmonieert met de natuur, in ons geval niet met de natuur van de bijen. Je kunt een voorstander zijn omdat je van mening bent dat je de natuur geen geweld aandoet door die een beetje naar je hand te zetten. Welke keuze je ook maakt, het is de vraag of de genoemde voordelen van de methode Renson ook echt voordelen zijn. Als de methode geen voordeel oplevert, waarom zou je hem dan toepassen? Daar wil ik in een volgend artikel graag met u over nadenken.

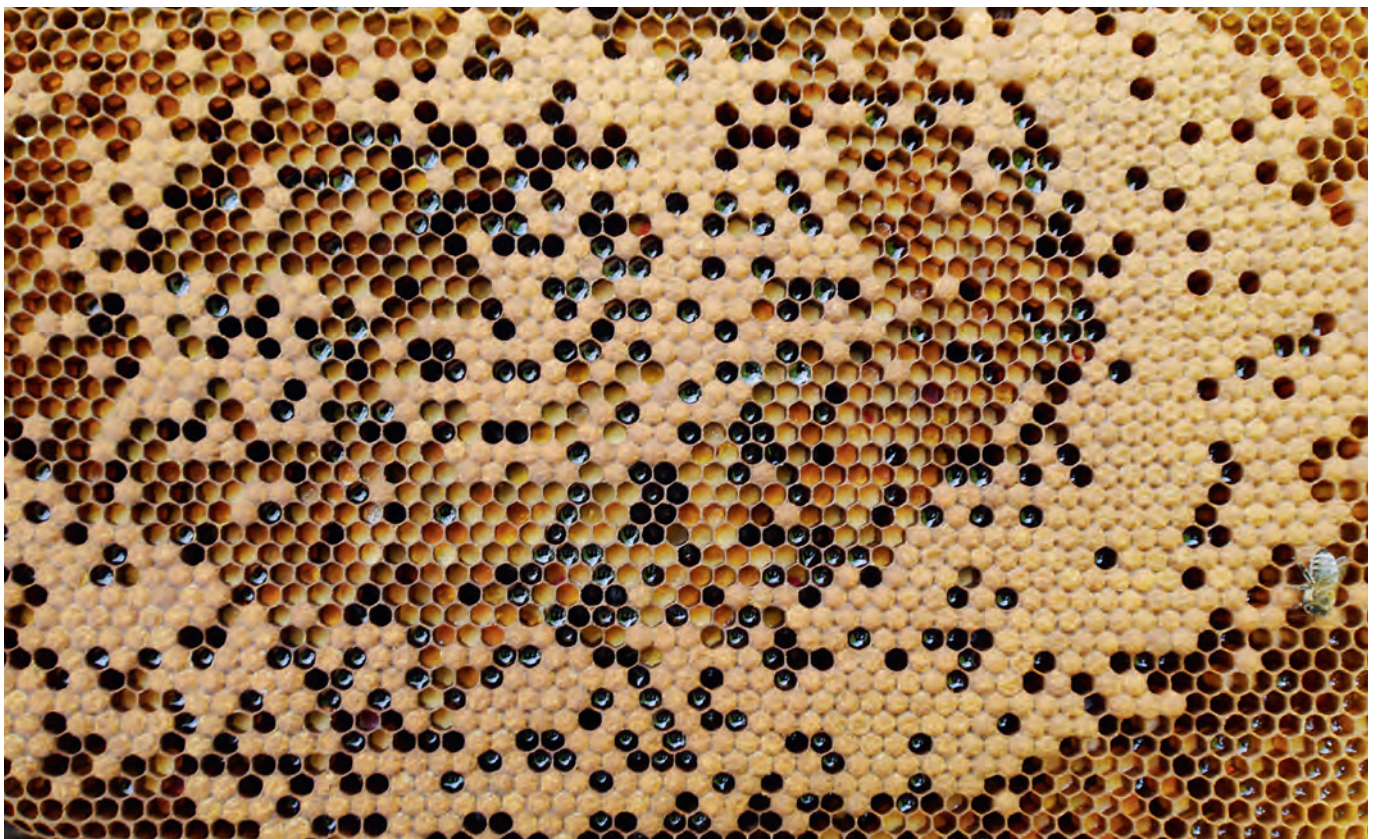
Ordering in het bijenvolk: honing, stuifmeel en broed

Honingbijen slaan honing en stuifmeel op rond het broednest. Dat is efficiënt. Jonge bijen die veel stuifmeel moeten eten, vinden dat stuifmeel in hun onmiddellijke nabijheid. Honing voor voeding van het broed en als brandstof voor de opwarming van het broednest zijn meteen beschikbaar. Doordat de koningin bij de methode Renson een beperkte broedruimte heeft 'kiezen' de bijen ervoor om stuifmeel en honing niet in de onmiddellijke nabijheid van het broednest op te slaan. Noodgedwongen maken ze een strikte

scheiding tussen de honingvoorraad boven in de kast, het broednest in het midden en de voorraad stuifmeel onder in het volk. Levert dat stress op voor het bijenvolk? Het is zeker niet de natuurlijke gang van zaken. De strikte scheiding van honing, stuifmeel en broed lijkt mij geen gevolgen te hebben voor de drift om nectar te verzamelen. Er zijn wel gevolgen voor het verzamelen van stuifmeel. Als er een bepaalde hoeveelheid stuifmeel rond het broednest is opgeslagen, werkt dat als een soort rem op het verzamelen van stuifmeel. Door de scheiding van stuifmeel en broed lijkt deze rem te zijn verdwenen. De stuifmeelhaalsters blijven stuifmeel verzamelen en de ramen van de onderste broedkamer worden helemaal vol stuifmeel gedragen. In theorie kunnen deze stuifmeelplanken later gebruikt worden voor nieuwe volken. De imker kan ze daar zeker in hangen en voor de koningin is dit belangrijk want ze kan daarna doorgaan met eitjes leggen. Het is in elk geval zo dat de bijen die stuifmeel blijven verzamelen geen bijdrage leveren aan de honing-oogst. Na de afname van de zomerhoning rond half juli worden de roosters weggenomen en moet er flink gevoerd worden. Bij niet-Rensonvolken blijft er na de honingooft meestal nog genoeg honing in het volk achter. Voeren is dan niet direct nodig en daarmee heeft de imker minder werk en minder kosten.

Een raam uit de bovenste broedkamer is door de bijen vol honing gedragen. De dracht heeft het volk verrast. Ze hebben zelfs geen stuifmeel rond het broed op kunnen slaan. Het broed verhindert dat de honing geslingerd kan worden. Jammer (?) voor de imker, fijn voor de bijen. Dit soort ramen kom je bij de methode Renson niet tegen.

Broed en stuifmeel, dicht bij elkaar. De drang van het volk om te groeien is zo groot dat het zich door de gordel van stuifmeel niet laat tegenhouden. Jonge pasgeboren bijen die veel stuifmeel moeten kunnen eten vinden dat in hun directe nabijheid. Door de voorraad stuifmeel rond en in het broednest gaan er minder werkers op uit om stuifmeel te verzamelen.

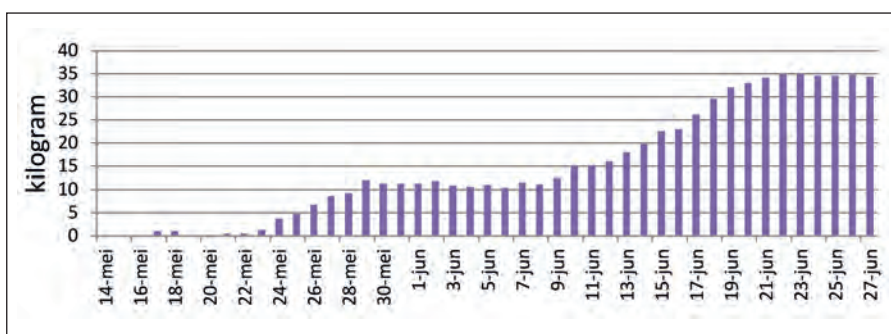
Levert Renson meer langlevende haalbijen op?

Zodra in het voorjaar de dracht begint zet de uitbreiding van het broednest door. De eerste generaties bijen die dan geboren worden, moeten hard werken om het almaar groeiende broednest te verzorgen. Deze bijen leven maar twee tot drie weken. Tegen de tijd dat er gezwermd gaat worden bestaat het broednest grotendeels uit gesloten broed en zijn er nog maar weinig larfjes die gevoed moeten worden. Veel jonge bijen verzorgen dan nauwelijks nog broed en hoeven alleen maar veel stuifmeel te eten. Waarschijnlijk is dat deze bijen vitale en lang levende bijen worden die de periode van broedloosheid in de zwermtijd zowel bij de zwerm als in het achterblijvende volk kunnen overbruggen.

Als de imker bij zwermverhinderende de koningin uit het volk weghaalt, in een kunstzwerm of door haar dood te knippen, dan blijft er een groot productievolk achter met veel broed. Vervolgens loopt het broednest uit en daarmee krijgt de imker een groot volk met vooral veel langlevende bijen. Of die bijen ook inderdaad veel honing op gaan leveren, hangt af van het weer. Het beperkte broednest zal eerder minder dan meer langlevende bijen als resultaat hebben omdat de volle voorjaarspotentie van het volk niet wordt benut. Juist dat laatste stuk van de voorjaarsontwikkeling wat bij de methode Renson niet tot gelding komt, levert veel langlevende bijen op die de zomerhoning binnen kunnen halen. Elke imker weet dat kleinere volken minder honing verzamelen.

Is het broednest bij Renson inderdaad kleiner?

Ik meet elke drie weken de hoeveelheid broed in mijn volken. Dat heeft meer met nieuwsgierigheid te maken dan met goed imkeren. Ik zie elk jaar weer dat het gemiddelde volk zwermplannen gaat maken zodra het broednest een oppervlakte heeft van ongeveer 85 dm². Dat is 85 x 386 = 32.810 cellen met broed (1 dm² = 386 cellen). De methode Renson wordt soms ook de 30.000 cellen methode genoemd omdat zes broedkamer-ramen ongeveer 30.000 cellen bevatten. Voor de Pietjes Precies onder ons:

Figuur 1. Gewichtstoename in 2017.

een broedkamerraam met binnenwerks 6,732 dm². Dat zijn 6,732 x 386 x 2 cellen = 5.197 x zes ramen is dan 31.182 cellen.

Het bijenvolk zet zwermcellen aan als bijna de maximale broednestgrootte is bereikt. De methode Renson balanciert op die grens. Alleen bij volken die pas zwermplannen maken als ze meer dan 85 dm² broed hebben, is er sprake van broedbeperking.

Het grote verschil tussen een broednest dat noodgedwongen op zes ramen zit en een normaal broednest betreft niet zozeer de hoeveelheid broed maar de eerder verdeling van het broed over de ramen.

Verzamelen lang levende bijen meer nectar?

De methode Renson stelt dat haalbijen langer leven en daardoor meer honing kunnen verzamelen. Dat werkt natuurlijk alleen als de natuur gedurende die langere levenstijd nectar geeft. In ons wispelturige klimaat is dat heel onzeker. Voor een honingogst zijn de omstandigheden in de natuur belangrijker dan het aantal bijen in een volk: warm weer, hoge luchtvochtigheid, veel bloemen met een hoge nectargift. Onder zulke omstandigheden produceren ook kleinere volken nog een oogstbare voorraad honing. De methode Renson suggereert dat het bijenvolk al de tijd dat de roosters in het volk liggen, bezig is met een geleidelijke opbouw van de honingvoorraad. Het bijenvolk heeft niet zoveel aan langlevende bijen als de natuur geen nectar geeft. En als de natuur af en toe een aantal dagen veel nectar geeft, heeft het bijenvolk op de eerste plaats veel bijen nodig. Er is één groot verschil tussen de methode Renson en de gebruikelijke bedrijfsmethode met zwermverhinderende. Het opsluiten van de koningin op

zes ramen heeft een strikte scheiding tussen broednest en honingvoorraden tot gevolg. De methode Renson levert niet zozeer meer honing op maar maakt het mogelijke alle honing te oogsten.

Korte haalperiodes

Figuur 1 laat voor 2017 de perioden met een sterke nectargift zien in het drachtgebied waar mijn bijen staan. Andere jaren, weliswaar op andere data, zie ik eenzelfde patroon. De honingvoorraad wordt niet geleidelijk opgebouwd maar stootsgewijs. Grafiek 1 toont de gemiddelde gewichtstoename van twee bijenvolken. Op 23 mei begint de dracht. In mijn drachtgebied komt die van bramen en linde. Dat er dracht is, is te zien aan het hoger worden van de kolommen in de grafiek. Het gewicht neemt in 7 dagen (23-29 mei) toe met 12 kilogram. Daarna een stilstand tot 9 juni. Dan zien we in 12 dagen (10 juni-22 juni) een toename met 22 kilogram. Twee korte perioden waarin omstandigheden in de natuur zodanig zijn dat planten veel nectar geven. Zo'n gelegenheid laten de bijen niet voorbijgaan. Alle werksters (ongeacht hun leeftijd) die niet bezig zijn met broedzorg worden ingezet om nectar te verzamelen. Omdat het over twee korte periodes gaat is de gewichtstoename grotendeels een gevolg van binnenstromende nectar en niet van een groeiend broednest. De 34 kg gewichtstoename in de grafiek is bij de methode Renson waarschijnlijk grotendeels oogstbare honing, als de imker tenminste op tijd ruimte heeft gegeven. Als het broednest niet tussen twee roosters is opgesloten worden er de nodige kilo's opgeslagen rond het broednest en kunnen dan niet gemakkelijk geoogst worden. ●

Nieuwe drachtplanten voor de siertuin

Als je drachtplanten voor bijen zoekt, dan kun je in boeken of op het internet allerlei lijsten vinden met tal van wilde en gekweekte planten die door bijen bezocht worden. Soms staan er planten tussen die wel drachtplant zijn voor diverse insecten, maar waarvan de nectar voor honingbijen moeilijk bereikbaar is. De keuzemogelijkheid is veel groter dan wat we kunnen aanplanten in een tuin. Voor een siertuin wordt de keus voor een drachtplant mede bepaald door de sierwaarde. Gelukkig gaat die bij veel planten samen met de drachtwaarde.

Omgeving bijenstand

Als je de bijen niet naar speciale drachtgebieden brengt, ben je afhankelijk van de begroeiing in de omgeving van de bijenstand. Sommige imkers hebben het uitstekend getroffen doordat ze vlakbij een linde-laan, park met acacia's of aan de rand van de heide wonen. Woon je in een stedelijke omgeving met kleine tuinen zonder straatbomen, of met bomen die geen dracht geven, dan is het moeilijker. Buitenvijken van steden kunnen goede drachtgebieden zijn door de grote variatie in beplanting in particuliere tuinen en het groen in de wijk. Vooral in het vroege voorjaar en in de herfst is het belangrijk dat er drachtplanten in de directe omgeving van de volken bloeien. Zet in de winter potten met kerstrozen en bolgewassen op het terras of bij de bijenstal. Als de temperatuur maar een beetje gunstig is, slopen ze de bloemen om toch maar bij het stuifmeel te komen.

Drachtverschillen tussen planten

Wat dracht betreft kunnen er tussen soorten van hetzelfde plantengeslacht grote verschillen bestaan. Niet alle soorten linden, wilgen of esdoorns zijn even belangrijk als drachtplant. Voor gekweekte planten geldt hetzelfde, maar bovendien treden er ook nog verschillen in dracht op tussen cultivars binnen dezelfde soort. Daarover vind je bij de informatie over drachtplanten nauwelijks of geen gegevens. Bij fruitbomen zijn er rassen die geen of weinig goed stuifmeel produceren en zelf wel fertiel zijn. Koop je één appel-, peer- of pruimenboom voor je tuin, dan kies je een zelfbestuiver om vruchten te kunnen oogsten. Consumenten vragen om zonnebloemen en lelies die geen stuifmeel afgeven en dus minder interessant voor bijen zijn. Wie een heidetuin voor zijn bijen wil aanleggen, doet er goed aan bestaande heidetuinen regelmatig te bezoeken en te noteren welke cultivars goed door bijen bevolgen worden.

Houtige gewassen

Bomen en struiken leveren als drachtplant per vierkante meter meer dracht op dan kruidachtige planten, tenzij het rijk- en langbloeiende drachtplanten betreft. De meeste particuliere tuinen zijn niet groot genoeg om er forse bomen in te planten. Een onbekende lindesoort die niet heel groot wordt en daardoor in aanmerking komt voor een wat grotere tuin is: *Tilia henryana*. Deze soort bloeit al op jonge leeftijd, maar wel later in het seizoen dan haar grote zusters en heeft een zoete geur. Zij is alleen bij gespecialiseerde verkooppunten verkrijgbaar.

Olijfwilg

Bij de struiken verdient de olijfwilg (uit het geslacht *Eleagnus*) meer aandacht. De meeste soorten zijn bladhoudend en winterhard en bloeien in het voorjaar. Ze kunnen ook gebruikt worden als heg, maar dat vraagt wel het nodige

snoeiwerk. *E. ebbingei* is een van de weinige soorten die in de nazomer bloeien met heerlijk geurende, weinig opvallende bloemen. Er zijn maar een paar soorten *Eleagnus* algemeen verkrijgbaar, voor andere moet je bij gespecialiseerde adressen zijn. Raadpleeg hiervoor het internet.

Klimop

De afgelopen decennia is de belangstelling voor de volwassen vorm van *Hedera*-soorten sterk toegenomen. Als struik passen ze goed in iedere tuin en voldoen ze ook op een schaduwplek. Bij sortimentsvergelijking bleken er grote verschillen in groei-kracht, bloei(-tijd) en bladeren te bestaan. Door een juiste rassenkeus kun je het hele najaar bloeiende *Hedera*'s in de tuin hebben en daardoor wintervoer besparen. De besjes zijn goed wintervoer voor de vogels.

Prunus

Prunus subhirtella 'Autumnalis', die in herfst en winter bloeit met soms een nabloei in het voorjaar, wordt gewoonlijk weinig door bijen bevolgen vanwege de lage temperaturen. In het afgelopen zachte najaar, toen de bloei begon terwijl de boom nog in blad stond, haalden de bijen er veel stuifmeel.

Kruidachtige planten

Ook bij de vaste planten en éénjarige komen jaarlijks nieuwigheden op de markt die interessant zijn als drachtplant. Door de klimaatverandering komen er kuip- en andere sierplanten uit het Mediterrane klimaat die qua sierwaarde en als drachtplant goed voldoen. Noteer gegevens over bijenbezoek aan onbekende drachtplanten of cultivars en deel die met anderen. Zo schreef Blacquièrè het afgelopen jaar in de Nieuwsbrief van Bijen@wur over zijn ervaring met *Basilicum*. Het ging hierbij om *Ocimum basilicum* cv. 'Magic Blue'. Als bijen een goede drachtbron gevonden hebben, blijven

Elaeagnus ebbingei
Foto De Tuinen van Appeltern

Tilia henryana
Foto Wiert Nieuman

Persicaria amplexicaulus
Foto Wiert Nieuman

Buitenwijken van steden kunnen goede drachtgebieden zijn

ze die meestal trouw tot de bloei ophoudt of tot zich een betere drachtbron aandient. Voor een objectieve beoordeling dien je verschillende rassen van een drachtplant gelijktijdig aan te bieden, zodat je kunt waarnemen welke de voorkeur geniet. Bij bezoeken aan de sortimentstuin 'Harry van de Laar' in Boskoop en RHS Garden in Wisley (Engeland), stond ik versteld van de grote verschillen in bijenbezoek bij de bloeiende sortimenten heide, Mahonia en Berberis. Door een goede rassenkeus te maken kun je de dracht gemakkelijk verbeteren, zonder op sierwaarde in te boeten.

Vaste planten

Bij de vaste planten verdienen de enkelbloemige herfstasters meer aandacht. Bij dit gewas zijn er nieuwe typen en rassen, die minder gevoelig zijn voor meeldauw, maar verschillen in bijenbezoek. Door een goede rassenkeus heb je het hele najaar een goede stuifmeelleverancier bij je stand. Een andere nazomerbloeiër, die lang doorbloeit en 's morgens druk door bijen bezocht wordt, is *Persicaria amplexicaule*. Zij behoort tot dezelfde familie als boekweit. Er zijn nieuwe rassen die korter blijven, maar het is niet bekend of ze even goed bevlogen worden.

Een niet zo druk bezochte, maar toch interessante sier- en drachtplant is *Geranium* cv 'Rosanne' (ook verhandeld onder de naam 'Gerwat' en 'Jolly Bee'). Door de lange bloeiperiode tot in het najaar en helder blauwe bloemen heeft ze een hoge sierwaarde. Tenslotte nog een vrij onbekende drachtplant die als bodembedekker op een schaduwplek aangeplant kan worden: *Pachyphragma macrophylla*. Zij bloeit in april met witte bloemen en behoort tot de kruisbloemigen. Omdat ze wil groeien op plaatsen waar veel planten het laten afweten, kan ze toch bijdragen aan een grotere dracht. ●

N 52° 14' 84"

O 06° 73' 11"

Plaats **Haaksbergen**
Capaciteit **15 bijenvolken**
Uitvliegen **Zuidoost**
Sinds **1990**
Foto **Richard de Bruijn**
Tekst **René Pruyzers (vz.) en
Harrie Konniger (secr.,
foto)**

Aan het begin van de 20e eeuw was er in Haaksbergen bij de meeste boeren-erven wel een onderkomen te vinden waarin een aantal bijenkorven waren geplaatst. De mensen hadden de bijen niet alleen voor het plezier maar meer nog voor het geldelijk gewin. De korven waarin de bijen veelal waren gehuisvest, werden door de imkers zelf gemaakt van roggestro of buntgras. Dit materiaal kostte immers niets en men had het volop voorhanden. De kennis en kunde van het imkeren gingen

veelal van vader op zoon over en werden toentertijd in sommige plaatsen aangevuld door een rijks-bijenteeltconsulent, de zogenaamde 'wandelleraar'. Deze leraar, de heer L. van Giersbergen, die in dienst was van de overheid, werd uitgenodigd door de Overijsselsche Maatschappij van Landbouw om lezingen en bijenteeltlessen hier in de regio te verzorgen. Op 29 december 1906 werd de afdeling 'Heidebloempje' opgericht die zich bij de VBBN aan-

Bijen op Stand

sloot. Dit begin groeide uit tot een vereniging van velen met als voor- naamste doelstelling het winnen van honing, het bestuiven van de vrucht- bomen en de gezamenlijke inkoop van suiker. In 1990 werd een verenigings- bijenstal gebouwd in de heemtuin van het IVN Haaksbergen, geschikt voor 15 bijenvolken. Als vereniging beschikken wij nu ook over een 4,5 ha groot gebied aan de Groeneplassweg. In 1997 is een begin gemaakt met de aanplant van allerlei soorten drachtplanten op

het terrein. In 2000 werden er twee bijenstallen geplaatst (geschonken door de gemeente) voor in totaal 24 bijenvolken en ging dit gebied de geschiedenis in als het 'Bijenbos'. In 2011 werd het plan opgevat om het Bijenbos een openbare functie te geven en werd besloten over te gaan tot de aanleg van een Bijenleerpad. Dit Bijenleerpad kan zowel door fietsers als wandelaars worden bezocht. Het Bijenbos heeft zodoende ook een educatief karakter gekregen voor

scholen en toeristen. Officieel werd het Bijenleerpad geopend in 2012, in het 'Jaar van de Bij'. De gemeente Haaksbergen is de bijen goed gezind, want bij het 100-jarig bestaan van de vereniging in 2006 zijn er ruim 100 lindes aangeplant in Haaksbergen. Gelukkig is het hier niet bij gebleven en wordt er goed samen gewerkt. Begin 2018 heeft de Imkervereniging De Heidebloem 86 leden, 10 jeugdleden en 12 volwassenen in opleiding.

Hoogtepunt van het seizoen: zwermtijd

In allerlei opzichten is de zwermtijd het hoogtepunt van het seizoen, voor de bijenteeltleraar al helemaal. Dit is het moment waarop het vervolg van het seizoen gemaakt of gebroken wordt. Fouten worden vanaf nu heel hard afgestraft. Een inschattingfout of een verkeerde beslissing zal ertoe leiden dat er voor een volk weinig anders overblijft dan aansterken voor de winter, tenzij de imker het volk verenigt met een ander, wat in veel gevallen neerkomt op het opruimen van de rommel en het toegeven van een mislukking. Op fouten staat nu niet alleen een strenge sanctie; ze worden ook nog eens gauw gemaakt. En dus kiezen we tijdens de beginnerscursus voor eenvoud en overzichtelijkheid: we maken een veger.

De veger is eenvoudig en overzichtelijk dus, maar daarmee is de veger niet uitsluitend een beginnersingreep. Ook voor gevorderden, of voor de kunst van imkeren in het algemeen, valt er voor de veger van alles te zeggen. Als de imker de veger volledig op kunstraat heeft gezet bijvoorbeeld, afvoert naar een andere stand, flink voert en behandelt met oxaalzuur, dan kan die het volk nauwelijks een betere start geven.

Stappenplannen

Een grote kwestie voor beginners is het bepalen van het juiste moment voor de veger. Ze kunnen je duizend keer

vertellen over darren en speeldoppen en ruimte geven en wat niet al, maar als je het allemaal nog nooit gezien en meegemaakt hebt, dan heb je toch liever wat stevigere handen. Zo maakte ik mee dat een paar beginners aan mij vroegen om stappenplannen en stroomdiagrammen. 'Stap 1: is het grootste deel van de cellen in gebruik? Zo nee: linksaf. Zo ja: rechtsaf.' Zo iets werkt helaas niet, omdat de kunst van het imkeren zich niet op die manier laat vangen. Imkeren is immers grillig en onvoorspelbaar. Het is ter plaatse beslissen op grond van wat je waarneemt en op grond van alle kennis en ervaring die je in huis hebt. Je kunt

Mart Coemans (r) geeft uitleg.

Voor beginners: vegers maken en doppen breken

Uit een onbevucht eitje wordt altijd een dar geboren en uit een bevrucht eitje wordt bijna altijd een werkster geboren. Heel zelden ontstaat er een diploide dar uit een bevrucht eitje. Een enkele keer, als de omstandigheden gunstig zijn, dan besluiten de bijen om van een eitje een koningin te maken.

Het maken van een 'veger' bewerkstelligt deze gunstige omstandigheden als ze er niet al waren. De details zullen u verstrekt worden door de leraar, maar het beginsel is eenvoudig. Haal uit het volk dat over niet al te lange tijd zal gaan zwermen, de koningin. Geef deze koningin een vliegende start om een nieuw nest te beginnen. Dat betekent dat ze veel bijen meekrijgt uiteraard, maar ze krijgt ook uitgebouwde raten mee, een paar vellen kunstraat, en veel voer en stuifmeel. Het is ideaal wanneer dit nieuw gevormde nest afgevoerd kan worden naar een andere stand, die zich ten minste vier kilometers verderop bevindt, maar echt nodig is dit niet. Door die verre verplaatsing zullen er geen bijen terugvliegen naar huis. Op die manier kan de imker het aantal bijen bijen mooi in de hand houden.

Hoe gaat het verder? De oude koningin is met haar kleine gevolg bezig een nieuw nest te bouwen. Maar het volk dat de koningin kwijt is, probeert uit alle macht nieuwe koninginnen te kweken. De eerste koninginnen zullen na ongeveer twee weken geboren worden. Als de imker niet ingrijpt, dan zal dit volk waarschijnlijk een 'nazwerm' geven, wat betekent dat ongeveer de helft van de bijen vertrekt, met medeneming van meerdere jonge moeren, om ergens in de buurt een nieuwe plek te vinden waar weer een nest kan worden ingericht.

Een eitje doet er zestien dagen over om een koningin te worden. Toch leren we op de beginnerscursus dat de koninginnencellen, de 'doppen', gebroken moeten worden op de dertiende dag en niet op de zestiende dag. De reden is dat de boel dus zo wordt gearrangeerd dat de bijen 'redcellen' maken. Dat doen ze als we de koningin uit het volk weghalen en de bijen zich 'moerloos' voelen – als de bijen al belegde zwermcellen hadden, dan verwijderen we die dus, zodat we aardig kunnen uitrekenen wanneer de eerste moeren geboren worden. De redcellen worden gemaakt met larfjes die net uit het ei gekomen zijn.

Het zal vaak gebeuren dat een volk op dag dertien geen mooie, rijpe koninginnen heeft: ze zijn nog niet rijp, of de rijpste is nog erg bleek. Zelfs de beginner snapt dat zo'n moeder weinig levensvatbaar is. In dat geval is er geen enkel bezwaar tegen om er een mooie rijpe moeder uit een ander volk in te laten lopen en de aanwezige doppen weg te halen. En als je die niet hebt, dan nog enkele dagen wachten.

de beginner hoogstens een afzetpunt aanwijzen, waar die zijn vleugels kan uitslaan en zijn vlucht kan beginnen. De veger is zo'n punt.

Toch zijn er wel bijenteeltleraren die geprobeerd hebben ijzeren wetten te introduceren, en kennelijk niet zonder succes. Rob Plomp schreef een kleine necrologie over Anneke van Heest van de afdeling Veluwezoom in 2012 in het novemnummer van Bijenhouden. Mevrouw van Heest had de gewoonte om de vegers te maken op (toen nog) Koninginnedag. 'Dat is altijd een vrije dag en nooit te vroeg of te laat,' verantwoordde zij zich.

Ter plaatse

Het is begin mei en op talloze bijenstanden in het land staat een bulderende leraar de cursisten te demonstreren hoe je een veger maakt. Bij de voorjaarsinspectie zijn de moeren gemerkt natuurlijk, dus dat scheelt bij het zoeken. Het is mooi weer en de sfeer is doorgaans dezelfde. De cursisten maken flauwe grappen, want die beginnen na een aantal bijenkomsten enigszins aan elkaar gewaagd te raken – en aan de leraar – en ze staan erbij alsof ze op het punt staan een rampgebied te betreden, met hun hagelnieuwe pakken,

smetteloze handschoenen en angstvallig dichtgeknoopte broekspijpen.

Die bulderende leraar biedt een geheel andere aanblik. Zijn kap hang nonchalant op zijn rug en zijn handschoenen liggen werkeloos in een hoek. De kast gaat open en de reeds behoorlijk gevulde honingbak parkeert hij op het omgekeerde deksel. De stemverheffing is nodig, want we staan buiten, met de cursisten in een grote kring om de geopende kast, en die leuteren wat af met elkaar. Bijna alles moet van commentaar voorzien worden. Met de beste bedoelingen uiteraard, maar die leraar denkt bij zo'n cursus niet meteen aan orde houden als in een schoolklas.

Het wordt allemaal nog veel ingewikkelder. Die leraar moet vertellen wat hij doet en waarom hij het doet. Hij kan met zijn aandacht nauwelijks bij de cursisten zijn, want die kast staat open en er moet een moeder gezocht worden. Als gauw dreigt lesgeven te verworden tot zeer luid in jezelf praten. Nu hebben we gelukkig te maken met zeer gemotiveerde, betalende cursisten en dat geeft veel krediet. Maar toch, bijenteeltleraren die kunnen imkeren en lesgeven tegelijk zijn kunstenaars. ●

Efficiënt en leuk

Anders imkeren

Tekst Kees van Heemert

In maart 2008 schreef ik in *Bijenhouden* een artikel getiteld: 'Met gemak en met plezier imkeren'. We zijn nu tien jaar verder en omdat ik nu met Buckfastbijen imker en een aantal maanden per jaar weg ben heb ik mijn methode aangepast. Zoals de titel aangeeft gaat het me om efficiënt maar toch leuk bijenhouden. Omdat ik meerdere hobby's heb en er niet altijd ben ook in de tijd dat de bijenvolken groeien, wil ik met een minimum aan tijd en middelen toch optimaal imkeren met een goede honingooft. Ik vind het ook belangrijk dat mijn methode een positieve invloed op de bijen heeft. Mijn manier van imkeren wijkt voor een deel af van wat de meeste imkers hebben geleerd maar berust op dezelfde principes, alleen de uitvoering is verschillend. De ontwikkeling van de volken is goed, ik heb geen zwermen en er is een prima honingopbrengst. Ik probeer bij het imkeren zoveel mogelijk de tips van Seeley te volgen zoals gepubliceerd in het vorige nummer van *Bijenhouden* (p. 22).

Materiaal en methode

Al jaren werk ik nu met Buckfastbijen, omdat ik lid werd van een bijenteeltvereniging waar veel met dit type bij gewerkt wordt. Het zijn vooral de zeer beperkte zwermdrift, de

vriendelijkheid van de bijen en de honingopbrengst die mijn methode mogelijk maken. Als je de bijen maar genoeg ruimte geeft dan komen er geen zwermen af. Een gevolg daarvan is natuurlijk dat je ook geen vermeerdering van je

Buckfastbijen. Foto H. Groen, Stichting Buckfast Marken.

volken hebt. Vandaar dat ik jaarlijks een of twee volkjes met een F1-koningin bij een koninginnenteler bestel, omdat ik geen kunstzwermen bij mijn methode maak. Als je vier broedbakken op elkaar hebt dan geef je ze voldoende ruimte en heb je eigenlijk geen probleem met zwermen. Wat het wel of niet gebruiken van imkermaterialen betreft werk ik afwijkend. Voor de eenvoud gebruik ik alleen broedbakken en geen honingbakken. In de broedbakken die ik gebruik zitten elf ramen, simplexformaat. Vooral vanwege het gewicht gebruik ik al jaren Segeberger kunststofkasten, Nederlands formaat. Met de elf ramen per bak zijn de kasten ook groot genoeg voor een Buckfastvolk. Verder gebruik ik alleen bodems met gaas maar zonder schuifla, ook omdat ik geen varroadiagnoses doe. Een koninginnenrooster gebruik ik niet want de koningin mag overal eitjes leggen net als in de natuurlijke situatie. Ik reis niet en de kasten blijven op één plaats staan met dracht van onder meer wilg, acacia en linde.

Efficiency door minder handelingen

Door jarenlange ervaring heb ik vastgesteld dat je met een beperkt aantal handelingen ook prima bijen kunt houden. Het grote voordeel daarbij is dat je zo min mogelijk de ontwikkeling van de bijenvolken verstoort. Belangrijk is om voor jezelf vast te stellen wat je maximaal aan volken aankunt. Ik houd het op vier à vijf volken die het hele jaar op één plek bij elkaar staan met veel dracht, vooral linde. Met de honingopbrengst van de volken kan ik mijzelf, vrienden en klanten dan goed voorzien. Het scheelt veel tijd dat ik niet met mijn volken reis en dat is minder stress voor de bijen. Vooraf aan de eerste inspectie in het voorjaar zorg ik ervoor dat alle raat van twee jaar oud en ouder uitgesneden is. Vooral ook vanwege de gezondheid van de volken vervang ik de raat na twee tot drie jaar. De oude raat geef ik aan een collega-imker die het omsmelt en verder zelf kan gebruiken. Zoals ik hierboven al aangaf is een bijzonder aspect van mijn methodiek dat ik geen kunstzwermen maak. Ik koop ieder jaar een à twee volkjes met een F1-koningin voor enkele tientjes die dan vanaf het voorjaar snel tot een groter volk kunnen uitgroeien. Deze uitgave wordt goed gemaakt door de relatief grote honing oogst elk jaar. De volken groeien uitbundig in april/mei en in juni heb ik kasten met drie broedbakken (met 33 ramen), maar ook wel met vier bakken. Het kan zijn dat er dan onderin de kast minder bijen zitten en iets minder broed zit, maar ik laat dat zo omdat mij dat verder niet stoort. Als je alle bakken en ramen weer zou willen herschikken, wat vaak gedaan wordt, stoort je wel de bijen. Het binnenkomen van voldoende bijen met stuifmeel is een indicatie dat het volk goed actief is en aan het gewicht van de kasten voel ik dat er flink gehaald is. Doppen breken is niet aan de orde en ik kijk/zoek na de voorjaarsinspectie nooit naar de koningin. Zoals boven aangegeven gebruik ik geen koninginnenrooster zodat de koningin haar eitjes overal kwijt kan. De bijen slaan de honing op in de bovenste twee (broed)bakken. Tijdens mijn afwezigheid van twee maanden gaat alles prima als je ze maar ruimte hebt gegeven. Wel bij de voorjaarsinspectie een krant tussen elke bak om een tijdelijk plafond te creëren ook in verband met de temperatuurhuishouding. Bijvoeren doe ik nooit omdat er altijd honing vanaf de eerste dracht in

Relaxed imkeren. Tekening Henk van Ruitenbeek.

maart in de bakken opgeslagen blijft en ik tussendoor nooit slinger. Varroadiagnose doe ik niet omdat ik met het gebruik van Thymovar (2x3 weken) en oxaalzuur in de winter geen probleem met sterfte heb. Ik vertrouw dus op de goede werking van Thymovar en oxaalzuur. Geen mijntellingen dus. Verder gebruik ik geen ijsazijn want ik heb geen last van nosema of wasmot. De droge uitgebouwde lege ramen bewaar ik in een bak in een droge schuur onder een reisraam tegen eventuele wasmot. Wel gebruik ik om de twee of drie jaar soda voor het ontsmetten van raampjes en bakken.

Honing slingeren doe ik slechts een keer per jaar, na de lindebloei, en dat levert me meestal een prima oogst op van 20 kg of meer per volk, terwijl ik niet alles leeg slinger. De meeste honing zit in de bovenste (broed)bak, waarin geen broed zit. De bak daaronder heeft vaak ook nog een paar ramen aan de zijkant die geslingerd kunnen worden. Ik neem uiteraard alleen die ramen om te slingeren die geen broed hebben. Zo'n gevulde bak is dan wel zwaar, maar bij het afnemen van de ramen met honing verdeel ik ze in twee lege bakken. Dan zijn ze wel te tillen. Omdat ik geen bijenuitlaat gebruik, ook weer omdat ik geen overbodige spullen wil hebben, moet ik de bijen na het afstoten van de raampjes, met een vegertje van de ramen afvegen. Slingeren doe ik bij een andere imker. Dat scheelt mij ruimte en spullen en ik help hem later weer met andere handelingen. Ik gebruik schone potjes om te bottelen in plaats van alle potjes van burens en familie weer te gebruiken, dat scheelt

Na de lindedracht is de rechter bijenkast op vier bakken vol met bijen en honing. In de linkerkast een volk van een jonge F1-moer in het eerste jaar. Foto Kees van Heemert.

schoonmaaktijd. Verder bottel ik de meeste geoogste honing binnen een week. Laat je het tot de winter in een emmer staan dan is die vaak hard geworden en moet je de zaak weer verwarmen. En potjes verwarmen (indien nodig) is makkelijker dan een hele emmer. Het voeren gebeurt twee weken na het slingeren door 10 liter kant-en-klare invert-suiker in een grote 12 liter voederbak te gieten. Kleine bakjes gebruiken is meer werk, vooral als de bijen elders staan. Zelf wintervoeding maken is ook weer extra werk en spullen.

Samenvatting

Samengevat voer ik onderstaande handelingen door het jaar heen uit:

- **Februari/maart voorjaarscontrole.** Check of de koningin er is en of er broed in alle stadia is. Oude raat er uit. Kunstraat en uitgebouwde raat in dezelfde bak erbij. Ramen herschikken om broednest in het midden te krijgen. Ramen met wintervoer gaan in onderste bak.
- **Half/eind maart extra bakken (1-2)** met nieuwe en uitgebouwde raat erop. Tussen de bakken een krant om de bijen onderin te houden voordat het volk naar boven gaat doorgroeien. Ze moeten het nu twee maanden zelf rooien.
- **Begin juni** controle op ruimte, eventueel een bak erbij. Dus ik heb nu kasten op 3-4 bakken.
- **In juli** slingeren na de lindebloei en op dezelfde dag ramen terug en Thymovar erop.

- Twee weken later 10 liter wintervoer in één keer geven. Dat kan ook de volgende Thymovar-periode. De Thymovar wordt goed door de bijen geaccepteerd als je de plaatjes niet op de plaats hebt liggen waar de bijen naar boven gaan om de suikeroplossing op te nemen.
- Eén week daarna voerbak eraf en tweede behandeling Thymovar (gedurende drie weken) geven.
- **Begin september**, na drie weken, aantal bakken van vier naar drie of van drie naar twee. Plaatjes Thymovar eraf.
- **Half november** laatste check en eventueel een (bovenste) bak met lege ramen verwijderen zonder het volk door te spitten.
- **In de winter** druppelen met oxaalzuur.

N.B. Omdat er wel eens iets onverwachts gebeurt, check ik soms een volk extra, maar meer dan tien keer per jaar kijk ik niet in mijn kasten. En van de tien keer bekijk ik hoogstens twee à drie keer de raten individueel. ●

BIJEN QUIZ

Klaar voor het voorjaar

Oorspronkelijk gepubliceerd in het Maandblad van de Koninklijke Vlaamse Imkersbond als "Kwis-spel – Bijen, winter, vorst en sneeuw" en "Kwis-spel – Basiskennis bijenbroed, deel 1 en 2" en met dank overgenomen in aangepaste vorm.

1

Rond begin april is het bijenvolk op zijn kleinst.
Juist of onjuist?

2

Hoe kunnen we bouwdrift herkennen in het bijenvolk?
a. Aan wildbouw in de ruimte tussen de raten.
b. Aan puntjes verse witte was op de raten en toplatjes.
c. Aan stertselende bouwbijen aan de randen van het broednest.

3

Noem twee redenen om het bijenvolk in het voorjaar meer ruimte te geven.

4

Koolzaadhoning kristalliseert snel, terwijl acacia'honing juist nauwelijks kristalliseert.
Noem drie factoren die het kristallisatieproces van honing beïnvloeden.

5

Bouwbijen zijn over het algemeen jonge bijen van 8 tot 18 dagen oud. Onder bepaalde omstandigheden kan deze leeftijd echter afwijken.

Juist of onjuist?

6

Naast het onderdrukken van de zwerm drift en het stimuleren van bouwdrift, is er nog een andere reden om bouwramen in een volk te hangen. **Noem deze reden.**

7

Voor het bouwen van raten in een bijenvolk wordt heel wat was verwerkt. Hoeveel cellen kunnen er gebouwd worden uit 1 kg bijenwas?
a. 600
b. 6.000
c. 60.000
d. 600.000

IMYB 2018

Ga je mee naar Frankrijk?

Sinds 2011 nemen elk jaar drie jonge Nederlandse imkers deel aan de International Meeting of Young Beekeepers (IMYB). De bijeenkomst van dit jaar is van 2 tot en met 6 juli in Nérac, Frankrijk, in de buurt van Bordeaux.

Ben jij een jonge imker en vind je het leuk om kennis te maken met jonge imkers uit 30 landen en samen met hen je kennis en kunde rondom het bijenhouden te vergelijken en zo van elkaar te leren, meld je dan aan voor onze Nederlandse selectiedag.

Die vindt plaats op zaterdag 19 mei vanaf 10.00 uur in het Bijenhuis in Wageningen. Was jij op 1 januari 2018 nog geen 17 jaar, kom dan laten zien wat je van bijen weet (theorie), hoe je in de bijen werkt (praktijk) en wat je allemaal weet van honing, drachtplanten en imkergereedschappen. En wie weet, misschien behoor jij tot de top-3 van deze dag, en mag je namens Nederland in de zomervakantie mee naar Frankrijk. Voor inlichtingen en aanmelding mail naar imyb-nederland@concepts.nl.

Wil je eerst meer weten over de IMYB kijk dan eens op www.icyb.cz voor foto's en filmpjes van bijeenkomsten in vorige jaren.

Nieuw EFSA-rapport over neonicotinoïden

In 2013 heeft de Europese Commissie het gebruik van drie neonicotinoïden als gewasbeschermingsmiddelen beperkt vanwege het gevaar voor wilde bijensoorten (solitaire bijen en hommels) en voor honingbijen. Neonicotinoïden zijn zogenaamde systemische insecticiden die aan zaadcoatings worden meegegeven of als spuitmiddel worden toegepast. Via nectar en stuifmeel kunnen insecten de middelen opnemen of via de stofdeeltjes die bij het verzaaien vrijkomen en in open bloemen vallen van onkruiden of naburige bloeiende gewassen zoals appel. Op basis van een beoordeling van meer dan 700 studies naar imidacloprid, clothianidine en thiamethoxam, vooral bij honingbijen, bevestigt EFSA dat deze stoffen hoge risico's voor bijen met zich meebrengen en dat EU-beperkingen die in 2013 zijn ingevoerd, onvoldoende zijn om deze risico's te beheersen. De conclusies van het rapport betekenen niet automatisch dat de stoffen ook verboden worden. EFSA heeft alleen een adviserende functie. In maart 2017 heeft de Europese Commissie een voorstel gedaan voor een verbod op de drie genoemde neonicotinoïden, uitgezonderd het gebruik ervan in kassen. Nationale regeringen zullen op 22 maart over deze maatregel stemmen, nadat een eerdere stemming in december 2017 werd uitgesteld.

Verbloemen wij het bijenprobleem?

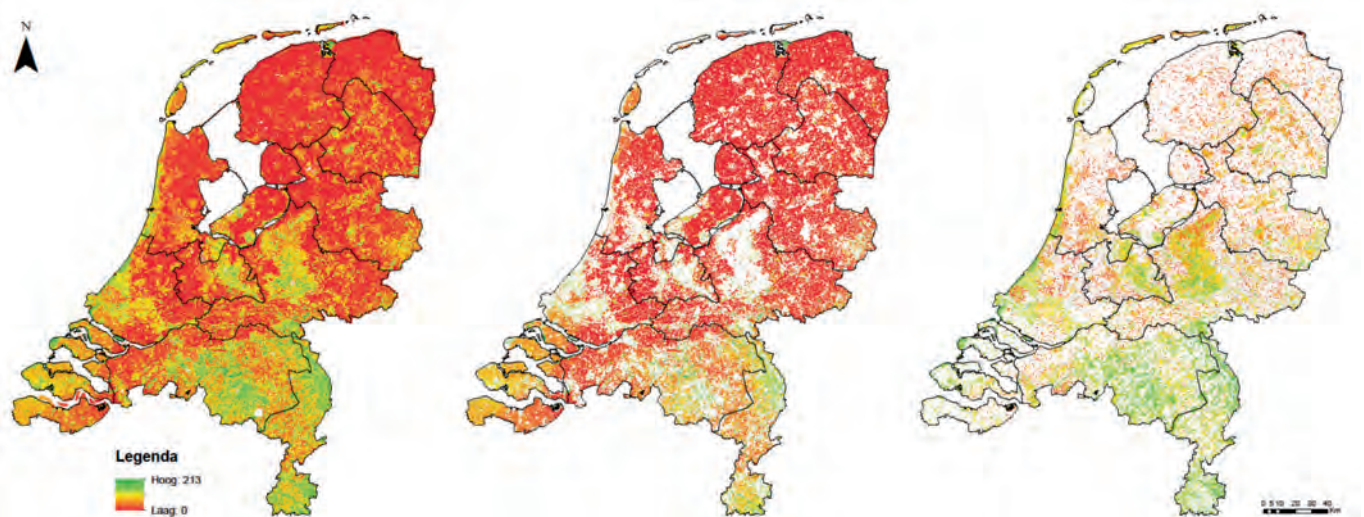
Solitaire bij (*Colletes ssp.*) foto Jaco Visser.

Tekst Arjen Strijkstra, lector Bijengezondheid, Hogeschool Van Hall Larenstein

Bijen hebben problemen in het Nederlandse landschap. De mens verandert veel en gebruikt het landschap steeds intensiever. Daarmee wordt het leven van bijen er niet gemakkelijker op. Er wordt veel over geschreven en er zijn veel initiatieven die proberen daar wat aan te doen. Ook de overheid laat zich niet onberoerd, met lokale en provinciale initiatieven, en sinds 22 januari 2018 ook een landelijke bijenstrategie.

Er wordt veel verwacht van maatschappelijke bijeninitiatieven. Dat is niet zo gek, want draagvlak is en blijft belangrijk, en maatschappelijke energie zet veel in beweging. Initiatieven hebben het wel vaak lastig met de visie over het doel, en met de know-how om daar te komen. Zodra ergens iets praktisch moet worden uitgevoerd, blijken er veel ecologische addertjes onder het gras. Visie op hoe initiatieven succes kunnen hebben voor bijen is er wel, maar het vergt veel inzicht om dat toe te passen op een bepaalde situatie.

Genoeg theorie, op naar de problemen. Wat zijn eigenlijk die problemen? Wat kunnen we waar aan doen? Belangrijke vragen: welke bijen hebben de meeste problemen, en voor welke moeten we ons (dus?) inspannen? En hoe dan? Honingbijen hebben een aantal problemen. Het zijn gehouden dieren, dus zou het gek zijn als er geen problemen waren met het houden zelf. Daar is veel over geschreven. Problemen zijn er op allerlei gebied: de imkerpraktijk, ziektes, parasieten, predatoren, gewasbescherming. De varroa-problematiek lijkt de grootste impact te hebben. Daarnaast hebben honingbijen problemen met het gebrek aan drachtplanten gedurende het hele jaar. Bijeninitiatieven voor meer bloei in elk jaargetijde zullen daarbij helpen. Wilde bijen hebben ook een aantal problemen, maar die zijn anders. De ruim 350 soorten wilde bijen gebruiken het Nederlandse landschap als hun leefgebied, waar ze alle levensfuncties moeten uitvoeren. Er is een grote variatie in levenswijzen, en dus een grote variatie in verspreiding van soorten. Het kost veel tijd om precies uit te vinden wat goed is voor welke soorten bijen, en wat er lokaal haalbaar is voor een bijeninitiatief.

De verspreiding van bijendiversiteit in Nederland, links heel Nederland, midden landbouwgebied, rechts niet-landbouwgebied. De grootste bijendiversiteit (groen in de figuur) zit vooral in stedelijk en niet-landbouw gebied. Bron: www.atlasnatuurlijkkapitaal.nl.

Om hier wat licht op te laten schijnen: verschillende landschapstypen hebben verschillende wilde bijen als mogelijke bewoner. *De Nederlandse Bijen* (Peeters et al., 2012) zegt dat op zandgronden ruim 300 soorten zijn gezien, op veengronden ongeveer 150. Stedelijk gebied is ook vrij rijk aan soorten, maar het is een beetje de vraag of dat natuur is, of meer een 'bijentuin'. Stedelijk gebied is natuurlijk wel uitermate goed om aan bewustwording te werken, wat veel voor wilde bijen en natuur kan opleveren. Er is sinds 2017 een model dat het aantal bijensoorten voor heel Nederland berekent (*Bijendiversiteit in Nederland*, www.atlasnatuurlijkkapitaal.nl). De resulterende kaart geeft de mogelijkheid om te kijken waar in Nederland de problemen zitten. De figuur toont drie kaarten: de eerste geeft de aantallen bijensoorten (rood = gering, groen = veel) zoals het model die verwacht op alle plekken in Nederland. De tweede kaart geeft de aantallen bijensoorten op landbouwgebied (grasland, akkerland) en de derde kaart de aantallen bijensoorten op het niet-landbouwgebied. De vergelijking van deze kaarten laat zien dat er een groot verschil is in aantallen bijensoorten tussen Noord- en Zuid-Nederland. Verder zijn de relatief grote aantallen bijensoorten verbonden aan natuurgebied en stedelijke gebied, en niet aan landbouwgebied. 'Hotspots' zijn voorbehouden aan natuur en stad.

Er lijkt dus veel verbetering mogelijk in landbouwgebied, maar dat klinkt makkelijker dan het is. Uit onderzoek blijkt dat de intensiteit van de landbouw zorgt voor minder soorten en geringere aantallen wilde bijen. Het terugbrengen van meer natuurlijke elementen in het landbouwgebied, zoals het aanleggen van bloemenranden en het planten van struiken of bomen, evenals het extensief gebruik van grasland zorgt wel voor grotere aantallen bijen, maar dat blijken vooral individuen te zijn van algemene soorten; eigenlijk niet de bijen die bescherming het hardst nodig hebben.

De Nederlandse Bijen zegt dat 35% van alle wildebijensoorten in de moeilijkheden zitten (rode lijst). Daarbinnen vallen de hommelse soorten op, waarvan 72% het moeilijk heeft. Er is ook een verschil tussen bovengronds en ondergronds nestelende soorten, waarbij ondergronds nestelende soorten het moeilijker hebben (26% versus 36%). De oplossing voor deze groepen ligt in het verbeteren van een jaarrond voedselaanbod, en het verbeteren van ondergrondse nestgelegenheid. En misschien minder in de richting van een ruim voedselaanbod gedurende een korte tijd en het bouwen van bijenhotels, hoewel dat soort acties daarmee natuurlijk niet slecht zijn.

Er zijn ook grote regionale verschillen in de problemen voor bijen. Volgens de kaart zijn er in Noord-Nederland minder soorten aanwezig dan in Zuid-Nederland, ook als je alleen kijkt naar alleen de bijen in natuurgebieden. Regionaal zijn er dus al grote verschillen in wat je voor wilde bijen kunt doen. In Friesland zijn 24 soorten bedreigd, waarvan globaal genomen 10 van het kustgebied, 1 hoogveensoort, 6 van binnenlandse zandgronden en 7 van bosranden en open gebied. Geen van deze soorten heeft veel te maken met de Friese kleigronden, waar bijeninitiatieven wellicht minder voor die probleemsoorten kunnen betekenen. In Drenthe

zijn veel regionaal bedreigde soorten van zandgronden, bosranden, bloemrijke graslanden en open gebied. Bijeninitiatieven vinden daar vaak plaats op zandgronden en kunnen dan wellicht ook wat meer betekenen voor bedreigde soorten. Dit betekent natuurlijk niet dat een initiatief slecht is als het niet direct optimaal gericht is op soortbescherming. Maar het is wel het overdenken waard. Een algemeen gehoord uitgangspunt van bijeninitiatieven is dat als er maar bloemen zijn, dan komt alles goed. Maar dit verbloemt gedeeltes van het probleem: 'alles goed' blijkt vaak slechts 'iets goed' te zijn. Daar is niet veel op tegen, als het 'iets' maar doelgericht is en een stukje van het lokale bijenprobleem tackelt. Als het 'iets' naast bewustwording en plezier van mensen ook daadwerkelijk wat oplevert voor honingbijen, voor algemene soorten wilde bijen en ook nog voor bedreigde soorten wilde bijen, dan begint het pas wat meer te gaan lijken op 'alles'. ●

Foto Rick Heeres.

Tijdelijke vervanging bijenlector

Eind vorig jaar had ik een gesprek met Arjen Strijkstra die bijenmakelaar Karin Steijven tijdelijk vervangt vanwege haar ziekte. In september 2015 is het landelijke project om de gezondheid van bijen te bevorderen en om de voedselsituatie te verbeteren, in werking getreden. Het project loopt van 2015 tot 2021 en de werkzaamheden richten zich op zowel honingbijen als solitaire bijen. De financiering komt voor een deel van het ministerie van LNV en voor een deel van de Hogeschool Van Hall Larenstein (VHL). Omdat het project al een tijd stil lag, heeft dr. Arjen Strijkstra zich met veel energie op de bijenwereld gestort om snel een indruk te krijgen van de problematiek. Met studenten van de hogeschool is een onderzoek gestart met solitaire bijen waarbij wordt gekeken naar welke bijensoorten het meest in de problemen zijn of kunnen komen. Het artikel hierboven gaat in op deze problematiek. Als houders van honingbijen zijn we natuurlijk heel nieuwsgierig wat de volgende activiteiten zullen worden met het oog op de gezondheid van onze bijenvolken. Contacten van de nieuwe lector met de imkerwereld zien we dan ook met spanning tegemoet.

Kees van Heemert

Veel belangstelling voor Pia Aumeier en Robert Schuurman

Tekst Wietse Bruinsma en Kees van Heemert. Foto Wietse Bruinsma

De 10e Bestuivingsdag, een jubileum dus. De dag voorziet duidelijk in een behoefte, want de zaal van het Radix-gebouw in Wageningen was afgeladen vol en er gold zelfs een aanmeldingsstop. Zoals gebruikelijk gaf dagvoorzitter Joep Verhaegh aan het begin van de dag een overzicht van het bijenjaar 2017, met alle ups en downs die wij imkers zo goed kennen.

Eerder evolutie dan revolutie

Hoofdspreker van de dag was de welbekende Duitse bijenonderzoeker Dr. Pia Aumeier, die ook al optrad op de NBV-studiedag in Maastricht in november 2015 (zie Bijenhouden 2016 nr. 1). Haar voordrachten over volksvermeerdering en de ideale bedrijfsmethode verschilden niet wezenlijk van wat zij destijds over het voetlicht bracht; er is eerder sprake van evolutie dan van revolutie. Haar kracht ligt in haar bevoegenheid, die aanstekelijk werkt op haar publiek, en daarnaast in de uitgebreide documentatie die zij in de loop der jaren heeft opgebouwd. De hoofdthema's daarvan zijn: gedeelde broedruimte, veel ruimte voor het broednest, kiepcontroles ter vermindering van zwermen, kleine broedafleggers en varroabestrijding met organische zuren en door het snijden van darrenbroed. De chemische varroabestrijding wordt gedaan met mierenzuur in de zomer – maar die behandelingen zijn lang niet altijd even succesvol, want sterk afhankelijk vanwege het weer – en oxaalzuur in broedvrije periodes, zowel na het maken van afleggers als bij hoofdvollen in de winter. Belangwekkend is hierbij de methode

'Teilen und Behandeln' in de nazomer, waarbij een tussenaflegger wordt gemaakt waarvan de beide delen dan bij de successievelijke broedafwezigheid met oxaalzuur worden besproeid. Op: <http://tinyurl.com/Imkerei>, onder 'für meine Niederländischen Bienenfreunde' is een en ander na te lezen.

Technologie interessant voor de imkerij?

Robert Schuurmans, bekend van Ecolol, houdt zich sinds kort bezig met het ontwikkelen van technologische handigheden die het bijenhouden gemakkelijker en efficiënter kunnen maken. Samen met een team van specialisten op ICT-gebied en constructeurs van materialen werd een bijenkastmonitor gebouwd met de naam: bRemote. Dit instrument op de markt gebracht door het bedrijf TMC biedt de imker de mogelijkheid om op afstand met een app online te weten wat er in de bijenkast gebeurt. De monitor wordt voor de opening van de kast geplaatst waarmee door middel van sensoren het in- en uitvliegen van de bijen wordt geregistreerd. Een interessante toepassing is

bijvoorbeeld dat een imker die zijn kast voor bestuiving in een kas geplaatst heeft 's avonds op afstand de vliegopening kan sluiten. Dat is heel praktisch in het geval de teler van het te bestuiven gewas een gewasbeschermingsmiddel moet toepassen. De imker hoeft dan niet naar de teler toe te rijden. Dit handigheidje van het sluiten van de opening als alle bijen weer binnen zijn is natuurlijk ook heel prettig als je van plan bent je kasten van een dracht op te halen. Je kunt dan de ochtend erop op een later tijdstip de volken ophalen. Er is ook een mogelijkheid om een digitale koppeling te maken met een weegschaal waarop de kast staat om het gewichtsverloop tijdens een dracht in de gaten te houden. De suggestie dat je met bRemote de gezondheid van de volken kunt detecteren op afstand is nog maar de vraag. Wil je weten hoe het met de besmetting met varroa of nosema is dan zal je toch echt wel zelf een monster ter plekke moeten nemen. Het is geen goedkoop instrument, leuk voor ict-imkers of voor professionele imkers die de meerwaarde in geld zien zitten. ●

Koninginnenteeltdag januari 2018

Jan Dommerholt draagt stokje over aan Gert-Jan Schreuder

Tekst en foto Wietse Bruinsma

Ruim 200 deelnemers waren naar Austerlitz gekomen voor een zeer gevarieerd programma met vijf sprekers, georganiseerd door de NBV-commissie Koninginnenteelt.

Commissievoorzitter Jan Dommerholt droeg, onder luid applaus voor bewezen diensten, na ruim 40 jaar het stokje over aan Gert-Jan Schreuder.

Frens Pries, onderzoeker bijengezondheid aan Hogeschool Inholland, hield een inleiding over het project RAAK PRO samen met Arista Bee Research, Van Hall Larenstein en Bejo Zaden over het opsporen van Varroa Sensitive Hygiene (VSH)-genen bij bijen en hoe de imkerpraktijk hiervan zou kunnen profiteren. Hierbij worden individuele bijen opgespoord die VSH-gedrag vertonen. Van deze bijen wordt het genoom onderzocht. Dat moet leiden tot het ontwikkelen van zoge- naamde markers die de gewenste genen aanduiden. Uiteindelijk moeten deze

genen worden ingekruist om volken te verkrijgen die het gewenste VSH-gedrag in voldoende mate vertonen.

Hayo Velthuis, oud-onderzoeker Honingbijen bij de Universiteit Utrecht, berichtte over onderzoek van enkele jaren geleden over de relatie tussen koninginnenteelt, varroaresistentie en selectie. Hij ging in op de invloed van temperatuur en luchtvochtigheid in het broednest op de voortplantings-snelheid van varroa. Als we het broednest in de lente teveel 'uit elkaar trekken', waardoor de temperatuur in het broednest zakt van zo'n 34,5 °C tot 33 °C, leidt dat tot een veel hoger percentage zich vermenigvuldigende mijtenvrouwtjes. Doordat bij carnica het broednest in de lente sneller groeit dan bij mellifera koelt dat meer af, waardoor varroa zich sneller ontwikkelt. Daar staat tegenover dat carnica eerder ophoudt te broeden in de herfst, wat dan weer ongunstig voor varroa is. Spreker toonde aan dat slecht geïsoleerde kasten (geen bodemschuif, kierend dak), dan wel kunststraat of uitgebouwde raat geplaatst in het midden van het

broednest, leidden tot veel meer varroa. Kortom, houd het broednest compact en warm.

Marie José Duchateau deelde mee dat in 2018 geen koninginnenteelt op Schiermonnikoog zal plaatsvinden, omdat er begin januari nog slechts 20 volken over waren, te weinig om een verantwoorde teelt op te kunnen zetten. Oorzaak van de volkssterfte was de sterke varroadruk in 2017, die men onvoldoende onder de duim heeft kunnen houden.

Bart Barten hield een inleiding over zijn manier van koninginnen telen via verzamelbroedafleggers. Hij besprak de risico's die optreden bij iedere stap in de teelt. Zijn devies: koninginnenteelt is een afvalrace; bij iedere stap in het proces treedt er verlies op. Begin daarom groot.

Marleen Boerjan, voorzitter van De Duurzame Bij, belichtte de werkwijze van deze stichting: selectie van varroa-tolerante volken. De methode berust op periodieke, nauwgezette tellingen van het aantal mijten op de schuiflade, aan de hand waarvan een groeicurve van de varroapopulatie in het betreffende volk wordt vastgesteld. De karakteristieken van deze curves vormen het uitgangspunt voor de selectie van de volken. Op rfibee.nl kunnen gebruikers hun data invoeren en de groeifactoren berekenen.

Gerrit Freije hield een helder betoog over de eisen die aan teeltkastjes voor het bevruchtungsstation Vlieland worden gesteld. Aanmelding kan gebeuren op www.schiercarnica.nl. Daar staat ook een samenvatting van de gestelde eisen. ◆

Een aantal presentaties is te vinden op www.bijenhouders.nl.

Een natuurgebied inrichten op particulier terrein

Tekst en foto's Hannelie en Daan Crommelin, Geert Lantinga

In Wolvega hebben wij een vakantie-huis waar wij vaak zijn en waar ook vaak andere gasten verblijven. Het huis is een voormalige boerderijtje en ligt in het buitengebied van de gemeente Weststellingwerf aan de rand van het natuurgebied 'Beekdal Linde'.

Vijftig jaar geleden werd het huis aan-gekocht toen het vrijkwam tijdens de uitvoering van de ruilverkaveling 'Linde

Zuid'. Momenteel wordt gewerkt aan het inrichten als natuurgebied van de aan ons erf grenzende landbouw-gronden die deel uitmaken van het beekdal van het oeroude riviertje de Linde.

Herinrichting

Een aantal jaren geleden hebben we het plan opgevat om een deel van ons

erf, ca. 1.000 m², her in te richten met een tweeledig doel:

- we willen graag een bloemenweide maken die de bijen- en vlinderstand helpt verbeteren en aantrekkelijk is voor de mensen die in het huis verblijven
- we willen het onderhoud beperken tot een paar maal per jaar, omdat we er zelf niet altijd zijn.

De eerste poging in 2016 om er een bloemrijk geheel van te maken strandde vanwege het te natte en te voedselrijke zaaibed. Om daar verandering in aan te brengen hebben we half april vorig jaar (2017) het geheel opnieuw ingezaaid nadat we het terrein afgeplagd hadden en voorzien van een dikke laag humusarm woudzand om verschraving te bevorderen. Enkele foto's geven hier een beeld van. Op advies van Aat Rietvelt van de NBV hebben we het Tübinger en het Brandenburger bijenmengsel gebruikt. Kwalitatief goed en voor een redelijke prijs. Zoals de foto's laten zien kwam het zaad goed op en mocht er gerekend worden op een prachtig bloeiende bijenweide. Het voorjaar kenmerkte zich echter door veel regen en late nachtvorst. Ook tijdens de bloei-periode was er enkele dagen sprake van koud en guur weer. Met name de slagregens hebben roet in het eten gegoooid. Laag bij de grond bleef een en ander bloeien, maar we hadden gehoopt op meer bloemen tot in het najaar. Onze imker Geert was bereid om enkele bijenkasten aan de rand van het veld te plaatsen waar de bijen zich ondanks alles prima ontwikkeld hebben. Dus er is feitelijk voldoende dracht in de omgeving, leuk voor de imker. Maar we hopen toch dat het in 2018 met wat bijzaaien en het planten van vaste planten de bijenweide om ons huis bloemrijker kan maken. ●

Krozenbomen: goed nieuws voor bijen

Tekst en foto's Thijs Banken, voorzitter Stichting Schone Fruitteelt

Vroeger stonden in het rivierengebied en in Zeeland op wel haast elk erf een of meer krozenbomen.

Ook waren er tot de jaren 70 van de vorige eeuw nog verschillende krozenboomgaarden en werden krozen in windsingels en erfbeplantingen opgenomen.

Om verschillende, vaak economische, redenen zijn in de afgelopen jaren veel krozenbomen gerooid en vervangen door andere bomen.

Inmiddels is de kroos begonnen aan een terugkeer, hetgeen goed is voor milieu, natuur en landschap. En dat is ook goed nieuws voor imkers en hun bijen.

Meer informatie over krozen treft u aan op de hieronder vermelde website.

Terugkeer

Omdat krozen (*Prunus cerasifera*) van alle fruitbomen de vroegst bloeiende zijn, kunnen ze een grote betekenis hebben voor overwinterende bijenvolken. Het belangrijkste is dat het verse stuifmeel en de nectar de bijen na het lange winterseizoen weer vitaliteit geven.

Voor de bijenhouders is het daarom verheugend nieuws dat de kroos is begonnen aan een terugkeer in het landschap. ●

www.schonefruitteelt.123website.nl

Foto Pieter Blanken

Baldi's curiosa

Tekst Bart de Coo, foto Richard de Bruijn

Baldi Dekker is bijenteeltleraar en voormalig bestuurslid van de VBBN, een van de voorlopers van de NBV. Hij woont in Oostwoud in Noord-Holland en bezit een indrukwekkende collectie bijenteeltcuriosa. We lichten er een voorwerp uit, waar om welke reden dan ook een mooi verhaal bij te vertellen valt. Deze keer 'zwermspuiten', die voor de Tweede Wereldoorlog in de bijenhandel verkrijgbaar waren.

Baldi vond de eerste zwermspuit op een rommelmarkt in Brno in Tsjechië. Hij kostte omgerekend zeventien gulden, weet Baldi nog. Die prijs klinkt in eenentwintigste-eeuwse oren nog steeds overtuigend. De volgende vond hij bij een happening in de Brabant-hallen in Den Bosch. Inmiddels heeft Baldi er een stuk of zeven. De hoge prijs van de eerste spuit werd wellicht ingegeven door het feit dat deze spuiten vaak van koper gemaakt werden. Materiaal was duur, arbeid goedkoop. Tegenwoordig is het precies omgekeerd.

Ze werden ook voor andere doeleinden gebruikt. Dat we als imkers niet

meteen naast onze schoenen gaan lopen en gaan denken dat er spuiten in de handel waren, enkel en alleen bestemd voor het besproeien van zwermen. Ze zijn nochtans gemakkelijk te vinden in vooroorlogse catalogi van bijenbedrijven.

J.W. Schotman, auteur van het overbekende Handboek der moderne bijenteelt, schrijft in een artikel uit het Maandschrift voor de bijenteelt uit 1934: "Het was een warme, heldere dag, en ik nam de gewone middelen te baat: de zwermspuit, om regen na te bootsen, een stuk zink, om als de donder te rommelen, een spiegeltje, om het weerlicht te doen flitsen: middelen, die nogal eens snel kunnen helpen. Maar hoger en hoger dansten ze boven het opgespoten land achter de tuinen, tot ze bleven spelen boven en rondom de hoge platanen van de oprijlaan. Hulpeloos stond ik er naar te kijken. Soms dacht ik: ze gaan daar zitten, dan weer: neen, in die boom. Na een half uur zwierden ze nog altijd vrolijk door de lucht, nu boven het veld aan de andere zijde van de laan. Eindelijk kwamen ze lager, boven de rhododendron-aanplant. En daarop streken ze neer, niet in één groepje, maar overal, hier en daar, bij groepjes en kluitjes, alsof ze neergeregend waren."

Schotman geeft hier een overzicht van middelen die nog niet eens zo heel lang geleden ingezet werden om

zwermen naar beneden te krijgen. Er zijn nog wat zaken aan toe te voegen: een hand zand, een pannendeksel waar je met een stok op gaat ranselen, en, niet te vergeten, het opzeggen van religieuze bezweringen. Het werd allemaal gedaan.

Maar of deze ingrepen hielpen? Ik vrees dat Schotman onbedoeld het onzinnige van dit soort handelingen demonstreert. Wie wel eens getuige is geweest van het afkomen van een zwerm, zal Schotmans beschrijving zeker herkennen als adequaat. Meestal strijken zwermen eerder neer dan na een half uur, maar de toestanden die de bijenbijelauteur schetst zijn zeker niet uitzonderlijk. De spiegels, stukken zink en dergelijke lijken weinig bij te dragen in elk geval. De bijen zijn nauwelijks onder de indruk.

Mocht u een zwermspuit op de rommelzolder hebben liggen en u wilt het desondanks eens proberen, lees dan wat Johan Joustra erover zegt (3e druk, 1941, blz. 470): "Met een zwermspuit (Een metalen cylinder welke men ook wel voor de bloemenbesproeiing gebruikt), kan men de bijenzwermen dwingen spoediger te gaan zitten. Ook als men meent, dat de bijen een hoge zitplaats willen kiezen, bespuit men de bijen met een fijne regen. Men tracht zó te spuiten, dat de regen boven op de rondvliegende bijen valt." ●

Boekbespreking

De bij hoort er bij

Tekst Wietse Bruinsma

Een boek over de geschiedenis van de bijenteelt in Drenthe bestond, bij mijn weten, nog niet. De verzorgde uitgave is geschreven door een amateur-historicus die regelmatig over Drentse historische onderwerpen schrijft.

De omslagfoto, gemaakt in 1975, is onscherp en op ietwat amateuristische wijze voorzien van zeven keer hetzelfde vliegende bijtje. Jammer, hier was iets geïnspireerders op zijn plaats geweest, net zoals trouwens een pakkender titel.

De auteur beschrijft uitgebreid de economische aspecten van de bijenhouderij in Drenthe. Belangwekkend is de beschrijving van de fluctuaties in aantallen volken en opbrengsten als gevolg van verschuivingen in marktprijzen en heide- en boekweitareaal, zo nauw verknoopt aan de imkerij in Drenthe. Daarnaast is er veel aandacht voor de historie van het verenigingsleven rond de imkerij.

De algemene inleiding over bijen in de cultuurgeschiedenis is eigenlijk overbodig, immers elders al vaak en uitputtend beschreven.

De volgorde der hoofdstukken is ietwat bevreemdend. Na een beschrijving van de teloorgang der Drentse honingzemerijen springt de auteur over naar de gevolgen van bespuitingen met gewasbeschermingsmiddelen, waarna een beschrijving van de imkerij tijdens de Tweede Wereldoorlog volgt, om

dan 14 pagina's verder weer naar de bestrijdingsmiddelenproblematiek terug te keren. De laatste hoofdstukken vanaf bladzijde 85 zijn een allegaartje, waarin alles bijeengeveegd wordt, van de afname van wilde bijensoorten via politieke besluitvorming over het belang van de bijenhouderij tot recente initiatieven in Drenthe. Ik kwam een aantal storende slordigheden en onhandigheden tegen. Op bladzijde 65 zien we een observatiekast, en niet een bijenkroeg. Er wordt gesproken van een 'Parvifolia, een Chinese lep'. Bedoeld is een *Ulmus parvifolia*. Op bladzijde 17 schrijft hij de naam van landbouwhistoricus Jan Bieleman als 'Bielemans'. VBBN wordt op bladzijde 48 ineens een aantal pagina's lang NVVB en één keer NVB. Op bladzijde 61 heet het dan NBBV. Vanaf bladzijde 63 komt alles dan weer in orde: VBBN. Alles bij elkaar genomen had het boek een extra redactieronde nodig gehad.

De auteur stelt zich veel voor van opkomende 'milieumarkten', met als vlaggenschip de Markt van Melk en Honing in Zuidlaren. Dit geeft ook zijn stellingname aan: duidelijk zelf geen imker, maar een natuurvriend met veel interesse en veel feitenkennis over de bestrijdingsmiddelenbranche. In dit licht valt ook het soms wat onhandige taalgebruik te begrijpen: 'vluchtgaten' in plaats van 'vliegopeningen' en vaak

'de diertjes', of, nog erger, 'de steekbeesten'.

In zekere zin is het een boek over teloorgang, met in veel detail beschreven mislukte initiatieven: honingmarkten en honingzemerijen, bijenteeltmusea.

De verdienste van het boek ligt in het feit dat de overgang van de imkerij van nevenbedrijfstak tot hobby zo zichtbaar wordt aan de hand van wat er in Drenthe gebeurde, met ruzies, mislukte initiatieven, en een hoe langer hoe grotere aandacht voor natuurbeleving. Eigenlijk hinkt het boek op twee gedachten: de geschiedenis van de imkerij in Drenthe en de milieuaspecten van de imkerij.

De mooiste zin van het boek (bladzijde 54) wil ik u niet onthouden: "[...] maar eindelijk probeerde ook Emmen in 1937 een honing- en bijenmarkt in het leven te roepen. De markt zou door de burgemeester worden geopend, maar op het moment suprême (en niet suprême, overigens, zoals in de tekst staat- wb) liet hij het afweten, omdat het eerste jachtdag was."

Het zegt veel over de oude feodaliteit in de rurale gebieden. ■

De bij hoort er bij
Bijenhouderij in Drenthe
Henk Luning
ISBN 978-90-75115-91-8
Uitgeverij Drenthe, Beilen
104 pp., €17,90

Een leven lang bijenhouden

Tekst Ardine Korevaar, foto's Richard de Bruijn

INTERVIEW

Berthus Padberg werd op 8 april 1929 geboren in Dedemsvaart en ontving op 21 november jl. een oorkonde voor zijn 75-jarig lidmaatschap van de NBV. Dhr Padberg is daarmee waarschijnlijk van alle leden het langste lid van de bijenhoudersvereniging NBV, vroeger VBBN.

Op 10-jarige leeftijd begonnen

Hoe dat zo gekomen is? Tegenover het geboortehuis van Berthus Padberg stond een bejaardenhuis waarvan enkele bewoners bijen hielden. Hij maakte kennis met de bijenwereld doordat de overburen de gewoonte hadden om tijdens de zwermtijd bij het afkomen van een zwerm met een metalen staaf op hun zeis te slaan, wat een nogal doordringend geluid gaf. Hiermee wilden de imkers de communicatie tussen de koningin en de bijen verstoren in de hoop dat de zwerm snel een rustplek zou kiezen en dus niet verloren zou gaan. Het was een gebruikelijke methode, herrie maken om een zwerm te beïnvloeden. Of het lawaai het gewenste resultaat had is onduidelijk, maar de interesse van de tienjarige Berthus was wel gewekt. Van de bejaarde imkers kreeg hij een volkje en al snel stonden er in de achtertuin van zijn ouderlijk huis bijenkorven. Toen zijn vader op 42-jarige leeftijd stierf aan een longontsteking waren de inkomsten van de honing meer dan welkom in het grote gezin. Opgeleid als meubelmaker timmerde hij in 1947 zijn eerste kasten en bijenstal in elkaar. De kasten die de korven vervingen zorgden voor hem voor een zeer welkome controlemogelijkheid op het zwermgedrag. Want afwijkend van het plaatje dat vaak geschetst wordt, zaten de korfimmers niet altijd klaar om de zwermen af te wachten.

Nog steeds imkert Berthus

Sinds een jaar of vijf houdt Berthus nog zes volkjes, samen met zijn zoon. Er staan een paar volken bij zijn zoon in de tuin en een paar zijn ondergebracht in het stadspark in Groningen, een uur lopen van zijn huis. Ook in de winter gaat hij er een aantal keer per week even langs, wat betekent dat hij twee uur aan de wandel is. "Daar blijf ik fit van", grinnikt hij. Hij is blij met de twee locaties, het is heel handig bij het maken van kunstzwermen.

Wanneer ik hem vraag welke veranderingen van groot belang zijn geweest in al die jaren bijhouden dan aarzelt hij geen moment. "De varroamijt", zegt hij beslist, "die heeft voor de meeste veranderingen gezorgd". Hij kan zich nog goed herinneren hoe machteloos hij zich de eerste jaren na de introductie van de varroamijt voelde, toen de sterfte ineens omhoog schoot en er geen goede remedie tegen bestond.

In de loop van de jaren heeft hij aardig wat bijensterfte mee-gemaakt. Door de varroamijt, maar ook door spuitschade toen zijn volken bij een fruitteler stonden en door schade vanwege verkeerde invertsuiker. Hij vindt dat het bijhouden vroeger minder gecompliceerd was dan tegenwoordig.

Honing slingeren in een mobiele slingerhut

Na Dedemsvaart en een tussenstop in Canada kwam Berthus Padberg eind jaren vijftig in Hoogeveen terecht waar hij vijftig

jaar gewoond heeft en als imker actief is geweest. Toen was het imkerbestaan goed. Hij hield tussen de 20 en 40 volken, reisde van voor- tot najaar naar respectievelijk de vrienden (wilgen) in Giethoorn, het fruit en het koolzaad in de Noord-oostpolder en in het najaar naar de heide bij Dwingeloo. Altijd in samenwerking met andere imkers. Honingslingeren deed hij het liefst op locatie en daartoe had hij een mobiele slingerhut in gebruik met demontabele wanden en dak. Helaas bestaat daar geen foto meer van. De honing verkocht hij aan een bedrijf in Jubbega, want voortdurend gestoord worden voor de verkoop van een potje honing aan huis vond hij niet aantrekkelijk. Ook nu nog reist hij met zijn zoon en de bijen naar de heide in het najaar.

Op de vraag of hij voorkeur heeft voor een bepaald soort bij, zegt hij: "de Nederlandse bij, want die is aangepast aan het klimaat hier".

Hij is van mening dat bijen die ergens anders vandaan zijn gekomen het gewoon niet zo goed kunnen doen als Nederlandse bijen. Naast het praktisch imkeren was Berthus Padberg actief in het verenigingsleven. Jarenlang in het bestuur van de Hoogeveense imkervereniging 'De Heidebloem' en sinds 1964 eveneens actief als bijenteeltleraar. In 2007 vertelde hij in Bijenhouden in een 'in memoriam' over Harm Warmfels, die 40 jaar secretaris van de vereniging was geweest en waarmee hij lang en plezierig heeft samengewerkt.

Naast besturen heeft Berthus Padberg voorheen ook veel historisch materiaal doorzocht over bijhouden, maar van publicatie is het helaas nooit gekomen.

Bijen determineren voor Naturalis

Maar niet alleen de honingbij heeft zijn interesse. Lange tijd heeft Padberg wilde bijen gevangen en gedetermineerd voor Naturalis in Leiden. Daar waren zeldzame soorten bij waarvan hij zich nu de naam niet meer herinnert. Voor zichzelf maakte hij eveneens een grote verzameling wilde bijen in

mooie ladenkasten. Die heeft hij inmiddels allemaal weggegeven aan liefhebbers. Niet alleen inhoudelijk was hij met bijen bezig, ook maakte hij houtsnijwerk waarin bijen een rol speelden, zoals de afgebeelde imker uit Pesse en ter ere van zijn afscheid in Hoogeveen sneed hij het gemeentewapen van de stad uit.

Als het maandblad ter sprake komt zegt hij dat hij het blad vroeger veel beter vond, tegenwoordig is het "toch vooral veel voor de show". Ik vraag hem wat hij daar mee bedoelt. "Vroeger stonden er veel feiten in die (voor de directe praktijk) nuttig waren", en dat vindt hij tegenwoordig minder terug in het blad. "Maar de foto's zijn wel mooier".

Berthus Padberg houdt nog altijd van de natuur en van bijen in het bijzonder. De redactie van Bijenhouden hoopt dat hij daar nog lang van zal kunnen genieten. ●

NBV

Nederlandse Bijenhouders Vereniging

Mail van de voorzitter a.i.

Op volle sterkte vooruit

Ruim drie maanden geleden, op maandag 22 januari, mocht ik namens de NBV de Nationale Bijenstrategie ondertekenen. Met ruim veertig andere organisaties én minister Carola Schouten van LNV werd die dag bezegeld dat we ons samen gaan inspannen voor een beter leefklimaat voor bijen in het algemeen. We bevonden ons in een zeer gemêleerd gezelschap, waarvan je je kunt afvragen of een dergelijke constructie kans van slagen heeft. Als je je oor te luisteren legt bij wat er allemaal rondgong op die dag, dan is dat toch wel heel bijzonder. De aanwezigen onderkennen allemaal dat ons landschap op grote schaal moet veranderen om het voor bijen leefbaarder te maken en daarmee ook te waarborgen dat onze voedselgewassen worden bestoven. Alle 360 bijensoorten in ons land, van solitair en hommelt tot honingbij, hebben te lijden onder gewasbeschermingsmiddelen en hebben gebrek aan dracht en/of nestgelegenheden. De aantallen nemen af, een flink deel staat op de rode lijst en sommige soorten komen zelfs niet meer voor. Waren we medio 19e eeuw, nog vóór de oprichting van onze voorganger de VBBN (de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland), in staat meer dan 200.000 volken te managen voor een stevige honingooft, anno 2018 is dat wezenlijk anders. Eerlijkheid gebied mij te melden dat honing toen een zeer gewilde zoetstof was. De situatie veranderde aanzienlijk toen een paar decennia later de suikerbiet zijn intrede deed waardoor de beroepsmatige imkerij grotendeels verdween.

Honingwinning staat voor het merendeel van de imkers niet meer op de eerste plaats. Het gaat vooral om het plezier in het houden van bijen en het nut van de bij voor de bestuiving. De belangstelling is verbreed, met meer aandacht voor biodiversiteit, voor de inrichting van het landschap en het gebruik van, zoals dat heet, gewasbeschermingsmiddelen. Als vereniging is het vanzelfsprekend dat je daarin meegaat. De Nationale Bijenstrategie is breed geworteld en zal hopelijk een positieve verandering voor de bijen brengen. Maar er moet veel gebeuren. De NBV gaat campagne voeren voor het stimuleren van bijvriendelijk beleid binnen gemeenten. We hebben daarvoor ook aansluiting gezocht bij Nederland Zoemt: een samenwerkingsverband van Stichting Natuur & Milieu en LandschappenNL waarin ook Naturalis en het IVN deelnemen. Elders in dit nummer legt Frank Moens uit hoe we gezamenlijk met de lokale afdelingen een bijdrage aan een bloem- en insectenrijkere omgeving kunnen leveren.

Heel wat anders wat mij geweldig bezighield was het bestuur van de vereniging weer op volle sterkte en operationeel te krijgen. Zoals ook uit het voorgaande duidelijk is, moeten we op allerlei fronten acteren. Dat vraagt nogal wat van de organisatie die vooral uit vrijwilligers bestaat. Tot mijn grote vreugde hebben ongeveer vijftien kandidaten zich de afgelopen maanden gemeld voor een bestuursfunctie, waaronder die van voorzitter. Een selectiecommissie heeft met de kandidaten gesprekken gevoerd. De ledenraad benoemde op de bijeenkomst van 24 februari bij acclamatie de volgende vier nieuwe bestuursleden: Bert Berghoef in de functie van voorzitter, Jan Bruurs als aanstaande penningmeester en twee jonge imkers Nadine Schalk en Guido Reijnen in de functie van algemeen bestuurslid. Met plezier heb ik de periode als interim-voorzitter vervuld. Met vol vertrouwen heb ik mijn functie overgedragen. Boven de volgende *Mail van de voorzitter* staat een ander hoofd. Het ga u goed!

Bert Willigenburg, penningmeester NBV, tot 24 februari jl. interim-voorzitter
Reacties: secretariaat@bijenhouders.nl.

NBV bestuur op volle sterkte

Per 24 februari is de NBV vier nieuwe bestuursleden rijker, waaronder de voorzitter. Een kort voorstelrondje.

Bert Berghoef (69) – voorzitter

Als imker in spe leefde Bert Berghoef afgelopen jaar enorm mee met de vereniging. Nieuwe structuur en nieuwe statuten; je zou bijna vergeten dat het om mensen gaat. Berghoef heeft veel ervaring als bestuurder in veranderingsprocessen en het vorm geven aan een 'nieuwe' organisatie. Hij begon zijn loopbaan in 1972 als leraar op een basisschool. In 2001 verruilde hij het onderwijs voor de politiek. Van 2005-2017 was hij burgemeester van de gemeente Aalten.

Jan Bruurs (62) – penningmeester

Tot eind 2018 is het penningmeesterschap een duo-functie met Bert Willigenburg. Jan Bruurs maakte van 2010-2014 deel uit van de NBV kascommissie. Hij is bijteeltleraar A en B en geeft basiscursussen Bijenhouden. Bruurs bekleedde managementfuncties bij de Kamer van Koophandel in Middelburg. Sinds 2014 heeft hij een eigen managementadviesbureau.

Guido Reijnen (29) – algemeen

bestuurslid. Sinds een aantal jaren actief imker, aangesloten bij afdeling Arnhem/Velp. Guido Reijnen houdt Buckfastbijen en heeft zich toegelegd op koninginnenteelt. Guido is longarts in opleiding en werkzaam als forensisch arts. In die hoedanigheid is hij voorzitter van de landelijke opleidingscommissie van zijn beroepsgroep.

Nadine Schalk (32) – algemeen

bestuurslid. Heeft in 2017 haar imkerij opgericht en is bezig met de opleiding specialist bijenproducten bij het Bijkersgilde. Zet zich in voor apitherapie in Nederland. Nadine Schalk volgt de opleiding tot orthomoleculair therapeut en werkt als management-assistent in de psychiatrie. Tevens is ze vicevoorzitter van de ondernemingsraad van haar werkgever. ●

Twentse Bijenmarkt tachtig jaar

Tekst en foto Bertie Velthuis

Zaterdag 7 april wordt de tachtigste Twentse bijenmarkt gehouden in Borne. Vele imkers uit de regio zullen elkaar weer kunnen ontmoeten in de tuin van de Floraliavereniging. Dat Borne belangrijk was voor imkers blijkt wel uit het wapen van de gemeente Borne met daarin de bijenkorf en drie bijen voor de drie vroegere kerkdorpen.

Op 23 april 1938 werd in Zenderen in café het Haarhuis de eerste bijenmarkt geopend. De voorzitter merkte bij de opening op dat de samenwerking een goede zaak was en dat aansluiting bij de VBBN belangrijk was vanwege de regeling van de levering van (accijnsvrije) suiker. Er werden 153 korven en 78 kasten aangevoerd. In de oorlogsjaren werden de markten op verschillende locaties in Twente gehouden en was de aanvoer van volken wisselend. De prijzen waren aan de hoge kant ook omdat er flink wat sterfte was vooral in de winterperiode. In 2016 is de markt, omdat de standplaatskosten te hoog werden, weer verplaatst en wel naar Borne. Hier is samenwerking gevonden met "de tuin- en bloemenvereniging Floralia". Een goede keus zo lijkt het. De locatie is goed bereikbaar en er is ruim voldoende parkeergelegenheid. Er kan gebruik worden gemaakt van de prachtige kantine en de vereniging verkoopt bloemen en planten. ◆

Bee app

Stichting Beep heeft een gratis digitale kastkaart ontwikkeld en werkt aan een meetsysteem met sensoren.

De stichting heeft als doel digitale hulpmiddelen te ontwikkelen die zo toegankelijk mogelijk zijn voor imkers, zowel in nut, gebruiksgemak als kosten. Subsidies en samenwerking met partners maken de ontwikkeling mogelijk. We zijn op zoek naar imkers die financieel of met tijd en ervaring bij willen dragen aan deze open source ontwikkeling. Zie voor meer informatie: www.beep.nl

Bestuurder, leraar, schrijver, redacteur

Mari van Iersel geridderd

Tekst Joke van Gils, foto Wouter van Iersel

Tijdens de Ambrosiusviering van de afdeling Sint Ambrosius Udenhout-Tilburg op 19 januari 2018 spelde locoburgemeester Erik de Ridder Mari van Iersel een koninklijke onderscheiding op. De koning heeft Mari van Iersel benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Mari krijgt deze onderscheiding voor zijn vele en jarenlange vrijwillige (bestuurs-)functies bij zowel plaatselijke, regionale als landelijke bijenhoudersverenigingen.

In 1972 kocht Mari bij zijn buurman een bijenvolk voor 25 gulden. Hij raakte eraan verknocht en werd een gepassioneerd bijenhouder. Hij bekleedde diverse bestuursfuncties bij de NBV en haar voorgangers. Hij was in 2005 betrokken bij de fusie van de VBBN en de zuidelijke bonden tot één landelijke vereniging: de NBV. Bij de lokale afdeling is Mari sinds 1972 actief als secretaris en voorzitter. Samen met Bert Opsteeg heeft hij de groep Midden-Brabant in het leven geroepen en sindsdien lezingen en cursussen voor de groep mede georganiseerd. Sinds 1976 geeft Mari cursussen aan beginnende en gevorderde imkers en is hij de steun en toeverlaat van vele imkers. Hij is ook lid van de onderwijscommissie van de NBV en docent van de cursus bijenteeltleraar. Vanaf 1995 was hij vaste medewerker van het tijdschrift Bijen, daarna redacteur van Bijenhouden waarin hij nog steeds publiceert. Hij heeft sinds 1995 zo'n 150 artikelen gepubliceerd. Mari heeft altijd aandacht gehad voor het op een duurzame wijze bestrijden van de parasiet *Varroa destructor*. Hij streeft naar een effectieve en duurzame methode: niet preventief bestrijden, maar alleen als het echt nodig is. *Proficiat Mari!* ◆

Basiscursus Groep de Baronie

Tekst Henk Cornelissen

Toen wij in 1998 startten met de basiscursus Bijenhouden in de Groep de Baronie, zat de regio rondom Breda al tien jaar zonder een imkerkursus. Op de vraag of men er weer eens een wilde organiseren, kwam steeds een nee. In 1997 maakten wij een enthousiaste herstart, met als hoge prioriteit het organiseren van de imkerkursussen. In 1998 startten we een eerste cursus met twaalf deelnemers. In de beginjaren gaven Leo van Dinter en Huub Weterings de cursus. Na het behalen van hun diploma Bijenteeltleraar leidden Rob Verkooijen en Aat Rietveld de cursussen. De afgelopen jaren hebben we zelfs twee cursussen gelijktijdig gedraaid. Omdat de praktijklessen wat moeilijker te organiseren waren, hebben wij als groep de keuze gemaakt om de cursus te laten starten in januari, om vanaf april gelijk te lopen met de praktijk. Dat houdt in dat de leraar de cursisten aan de praktijk laat ruiken en de cursisten

Aanwezige cursisten van 2017 na het behalen van hun diploma met leraren Rob Verkooijen en Aat Rietveld voor de Bijenboerderij in Strijbeek.

daarna met een mentor de gehele praktijk samen uitvoeren in bijenvolken van de mentor en/of eigen volken. Vanaf 2013 kregen we steeds meer deelnemers, met een hoogtepunt voor de regio Breda in 2016 met in totaal 70 deelnemers aan de basiscursussen. De deelnemers zijn jonger dan voorheen, zeer enthousiast, en worden vaak imker na de cursus. De cursussen leveren op deze manier

een aantal nieuwe leden op voor de afdelingen. Naast basiscursussen hebben we nu tweemaal een gevorderdencursus georganiseerd en die waren ook zeer succesvol. Daarnaast hebben we nog onze eigen oriëntatiecursus. Begin 2018 startten we de 21e cursus met 25 deelnemers. De diploma-uitreiking is altijd heel gezellig, met familie, vrienden en mentoren. ●

Europa en bijen

Tekst Kees van Heemert

De belangen van de bijenhouderij in Europa worden in Brussel vertegenwoordigd door leden van de Working Party On Honey, de WPOH. Bijna alle landen van de EU zijn hierin vertegenwoordigd. WPOH is een onderdeel van de COPA-COGECA, een koepelorganisatie die in Brussel de Europese boeren en boerenorganisaties vertegenwoordigt bij de Europese autoriteiten. Arie Kreike is namens de Nederlandse Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) lid van de WPOH en in zijn groep worden de belangen van de Europese bijenhouders verdedigd. Niet alleen zaken als de kwaliteit van de honing (vervalsing) komen aan de orde, maar ook het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid 2020 (GLB), de opmars van de kleine bijenkastkever en het onderzoek naar de giftigheid van

neonicotinoïden door de EFSA. Vooral voor de grotere Europese landen is de erkenning van de bijenteeltsector als afzonderlijke landbouwsector van belang, ook in verband met subsidie-regelingen. Daar kan Nederland mogelijk van profiteren, ook al hebben wij maar enkele professionele imkers. Dit voorjaar zal er in Brussel voor april een besluit moeten worden genomen over het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid. Onderdeel daarvan is meer natuurontwikkeling. Tevens zal de financiële ondersteuning van de Europese landbouwsector door de EU verminderd worden. Norbert Erdos, de Hongaarse vertegenwoordiger in het Europese parlement (EP), schreef recentelijk een rapport over de vooruitzichten en uitdagingen voor de bijenteeltsector in

de EU waarin hij aandacht vraagt voor ondersteuning van de bijensector, met bijzondere aandacht voor bijengezondheidsproblemen, bestrijding van namaakhoning, promotie van de honingproductie en stimulering van de honingconsumptie. De voorstellen in het rapport van Erdos worden in het EP behandeld en als ze worden overgenomen moet de Europese Commissie de lidstaten opwekken om regelgeving hiervoor te maken. In de WPOH-vergadering van 23 januari jl. zijn vele amendementen ingediend en aangenomen. Op 28 februari is de resolutie in het EP besproken en aangenomen. Het is nu aan de Europese Commissie om de resolutie om te zetten in beleid en kan de bijenhouderij als zelfstandige tak binnen de Europese landbouw een feit zijn. ●

Ter herinnering aan

Job van Praagh

Pas recent bereikte ons het bericht dat de bekende bijenonderzoeker dr. Jacob (Job) P. van Praagh is overleden. Job overleed na een kort ziekbed in zijn woonplaats in Duitsland op 5 november afgelopen jaar. Velen hebben hem meegemaakt als bevlogen onderzoeker en enthousiast bijenteeltleraar en imker. Ikzelf had het genoegen hem al in 1960 te leren kennen toen we samen op de HBS in Groningen zaten en waar we ook lid waren van dezelfde roeivereniging. Job studeerde biologie in Utrecht en was na zijn studie verbonden aan de vakgroep waar ook Hayo Velthuis en Rinus Sommeier werkten. Hij deed onderzoek aan het vlieggedrag van bijen in een besloten ruimte, waaruit het concept voor een bijenvliegkamer voortkwam. Na zijn promotie ging hij naar Oberursel, voor onderzoek naar de oriëntatiemechanismen achter de darrenverzamelplaatsen, met een beurs die hij van prof. Ruttner had verkregen. Na afloop van die periode kreeg hij een aanstelling in Celle. Als hoogleraar was hij op het laatst verbonden aan de Leibniz Universität. In Celle werkte Job onder andere aan eco-toxicologie, maar hij besteedde ook veel aandacht aan de selectie van carnica. Later was Job betrokken bij advisering van Buckfast-imkers, en ook bij De Duurzame Bij werden zijn adviezen van harte ontvangen. Verder was hij actief in COLOSS en voor PUM, de organisatie voor kennisoverdracht naar ontwikkelingslanden. Vele groepen bijenhouders hebben hem in Celle bezocht en zullen zich herinneren hoe hij met liefde en enthousiasme over de bijen en het bijenonderzoek sprak. Het is niet alleen een groot verlies voor zijn familie, maar ook voor de imkerwereld dat Job er niet meer is.

Kees van Heemert

In onze herinnering zal blijven voortbestaan

Pieter Blaauw

* 4 juni 1920 – † 13 januari 2018

Arts en imker Pieter Blaauw was iemand met een groot verantwoordelijkheidsgevoel. Hij was zeer consciëntieus als mens en in zijn werk als longarts. Hij was trouw aan zijn vriendschappen en stond klaar voor iedereen in voor- en tegenspoed. Als medicus had hij veel interesse in allergieën en mede daardoor ontwikkelde hij zijn hobby als bijenhouder. Hij was een bevlogen en gepassioneerd imker en bleef zich tot op hoge leeftijd verwonderen over de geheimen van een bijenvolk. Door zijn onderzoek naar allergieën, gerelateerd aan bijen, honing en pollen, heeft Pieter als arts veel mensen kunnen helpen die overmatig reageerden op bijensteken door hen onder gecontroleerde omstandigheden bijengif toe te dienen. Bijenhoudersvereniging St. Ambrosius Someren verliest in Pieter Blaauw een bijzonder en sympathiek lid. We zullen met veel respect en waardering aan hem terugdenken. Wij wensen zijn vrouw Margriet en zijn kinderen en kleinkinderen veel sterkte en kracht om zonder Pieter verder te kunnen gaan.

Bestuur NBV-afdeling Someren

Het Zzooemt in de Hortus van Fryslân!

In het kader van Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa 2018, zijn er allerlei bijenactiviteiten in de Hortus Fryslân De Kruidhof. Voor meer informatie zie de site: www.dekruidhof.nl/lf2018

Met grote verslagenheid hebben we kennis genomen van het plotseling overlijden van ons lid

Herman Timmers

Als bestuurslid (penningmeester) was hij zeer betrokken bij onze vereniging. Afgelopen zomer stelde hij zijn nieuwgebouwde bijenstal nog open voor de landelijke open imkerijdag. Op deze manier kon hij met trots zijn bijenstal tonen en zijn liefde voor bijen delen en alles wat hiermee samenhangt. Ook maakte hij met de meeste precisie zijn eigen honingslinger, wassmelter en veel meer imkersbenodigdheden.

Dankbaar kijken we terug op een goede en zeer plezierige samenwerking met hem als collega-imker en penningmeester. Wij wensen zijn familie veel sterkte toe met dit grote verlies.

Bestuur en leden imkervereniging
Heino en omstreken

Cursussen & studiedagen

Verdiepingscursus

12-17.6 Tirol, Oostenrijk

Speciaal voor praktiserend imkers die de basiscursus succesvol hebben afgesloten: zesdaagse verdiepingcursus in Tirol, Oostenrijk onder begeleiding van drie ervaren Nederlandse imkerdocenten. Zie: <https://tinyurl.com/yaadh4ej>

Stoomcursus

Koninginnenvermeerdering, 9 april

Aanvang 20.00 uur in het Dorpshuis van Vorden. Entree €5,- incl. koffie/thee. Inl.: lgc.vandenbosch@gmail.com.

Cursussen Biodynamisch imkeren

07.4 Start basiscursus, Schipluiden.

14.4 Start basiscursus, Oostelbeers.

21.4 Start basiscursus, Driebergen.

27.10 Eëndagscursus, Driebergen.

Voor meer informatie en aanmelden: www.kraaybeekerhof.nl.

NBV Studiedagen

27.10 Studiedag NBV, Merkelbeek.

03.11 Studiedag NBV, Beilen.

10.11 Studiedag NBV, Breda.

24.11 Studiedag NBV, Boskoop.

14-15 juli: Landelijke Open Imkerijdag

De Landelijke Open Imkerijdag vindt ook dit jaar plaats in het tweede volle weekend van juli. Zet de data vast in uw agenda! Hoe meer deelnemers, des te meer bezoekers.

Meer informatie en aanmelden is te vinden op: bijenhouders.nl/landelijke-open-imkerijdag/ deelnemers de website van de NBV.

20 mei Wereldbijendag

Op voorstel van Slovenië heeft de algemene vergadering van de VN op 20 december besloten om 20 mei uit te roepen tot Wereldbijendag. Op deze dag wordt wereldwijd aandacht gevraagd voor het behoud van bijen en andere bestuivers. Het publiek wordt hiermee herinnerd aan het belang van bijen voor de mens en opgeroepen om de bijen te beschermen. www.worldbeeday.org.

Segebergers van Styropor hebben veel voordelen, maar ook een nadeel! Met de storm van 18 januari jl. zijn deze pardoes van de leggers gewaaid. Nu maar afwachten of de koningin het overleefd heeft...

Foto Ben Hilderink, secretaris afdeling NBV Zutphen.

Agenda

Uitgebreide informatie over onderstaande en andere evenementen vindt u op onze website www.bijenhouders.nl/agenda.

Basiscursussen NBV: enkele zijn najaar 2017 gestart, maar het merendeel van de basiscursussen gaat begin 2018 van start. Zie: www.bijenhouders.nl/cursussen/basiscursus#body.

Elke eerste zondag - Deurne

St. Ambrosius Peelland organiseert elke eerste zondag van de maand Open Huis van 13-16 u. Diverse activiteiten: films, demonstraties o.a. 'Kijken in de kast', info over de basiscursus. Inl.: j.berkers16@chello.nl, zie ook www.bijendeurne.nl.

02.04.2018 - Oirschot

Bijenmarkt van 09-14 u, drachtplanten, volken en imkermateriaal, Nieuwedijk 47. Inl.: 06-53115349, bijen@vdoord.com.

07.04.18 - Borne

80ste Twentse bijenmarkt 8-12 u, i.s.m. tuin- en bloemenvereniging 'Floralia' met verkoop van bloemen en planten. Inl.: G. Schoemaker, 0546-659658, <http://overijssel-oost.bijenhouders.nl>.

07.04.18 - Doorn

Bijen- en natuurmarkt van 9-15 u, Keizerswei, Langbroekerweg t.o. Huis Doorn. Jan v.d. Berg Jeths, 06 53995750, bergover@ziggo.nl.

08.04-18 - Horst a/d Maas

Bijen- en natuurmarkt van 10-16 u, bijenvolkenverkoop vanaf 9.00 u. bij Praktijkcentrum voor bijenteelt 't Zoemhukske', Kassteellaan 3, (afslag Horst-Noord). www.zoemhukske.nl.

12.04.18 - Middelbeers

Workshop propolis door Henk Mezger. 19.30 u in 'Ons Mevrouw', Doornboomstraat 32. Toegang en parkeren gratis. Inl.: Wim van den Oord, w.v.d.oord@outlook.com.

12.04.18 - Amsterdam

Workshop honing 19-21 u, Hortus Botanicus. Inl.: www.dehortus.nl/activiteit/op-tafel-x-honing/.

15.04.17 - Boxtel

Bijenmarkt van 10-15 u, Essche Heike 1b, 5282 JM (Park Molenwijk). Inl.: a.j.grasso@xs4all.nl.

21.04.18 - Dordrecht

Bijenmarkt aan de Reeweg-Zuid 72B, 10-16 u, inl.: nbv.dordrecht@gmail.com.

27.04.18 (koningsdag) - Groenlo

Verkoop bijenartikelen op de parkeerplaats De Bron, Buitenschans 3, 7141 EK Groenlo van 8-12 u.

27.04.17 - Berlicum-Middelrode

28ste Drachtplantenmarkt op 27 april, van 10 uur tot 15 uur, op landgoed Seldensate, Laan van Seldensate. Inl.: acooijmans@kpnmail.nl.

05.05.18 - Westbeemster

Bijenmarkt en imkerdag 10-15 uur, 'De Kerckhaen' Jisperweg 57, Inl.: A. Timmerman, 06-1098 1271, a-timmerman@hetnet.nl, zie ook <https://noord-holland.bijenhouders.nl/actueel/show/2013>.

05.05.2018 - Buurse gem. Haaksbergen

Imkerboel- en plantendag 10-15 u bij erva Hanebulten, Frans en Monique ter Huurne, Beekweg 10 7481 RG. Inl.: 053-5696652, erve.hanebulten@kpnmail.nl.

17.05.18 - Middelbeers

Varroabestrijding op een biologische manier door Jos Römgens. Aanvang, locatie, e.d. zie onder 12.04.18.

19.05.18 - Wageningen

Selectiedag voor jeugdinkers voor de International Meeting of Young Beekeepers in Nérac (Frankrijk) van 2 t/m 6 juli 2018 - zie elders in dit nummer. Inlichtingen en aanmelding imyb-nederland@concepts.nl.

31.05.18 - Vorden

Overlarfmiddag BBV regio Oost, 13.30 u in de Schöppe, Baakseweg 1a. Inl.: Louis Scheffer, schef401@planet.nl.

09.06.18 - Leiden

Bijenmarkt van 10-17 u, op het terrein rond Museum Volkenkunde, vlakbij het CS. Inl.: Dirk-Jan Binnendijk, djbinnendijk@xs4all.nl, www.deleidsebijenmarkt.nl, 071-541 65 64.

10.06.18 - Helmond

Natuurmarkt 12-17 u, in en rondom de 'Bijenthal' in stadswandelpark de Warande. (Kluis 1, 5707 GP Helmond), ingang aan de Aarle Rixtelseweg. Inl.: 0492-554535, natuurmarkthelmond@imkersvereniging-helmond.nl of imkersvereniginghelmond.nl/natuurmarkt.

14.06.18 - Middelbeers

Sjoemelhoning door Bart Keijser. Aanvang, locatie, e.d. zie onder 12.04.18.

Vraag en aanbod

Te koop carnica koninginnen gegarandeerd raszuiver, rechtstreeks uit Slovenië bij u thuis bezorgd. Bevrucht € 35,-

050-3181819 hatoben@online.nl.

Te koop: zachttaardige, vitale bijenvolken

Carnica F1 2017 op ramen of met kast, Joep Verhaegh Horst(L.), t 077-3983424 / 06 30499148.

Te koop: goed uitgewinterde 10-raams bijenvolken (zonder kast), eind december tegen Varroa behandeld. Lammert van Beek, 033-2864856 (Woudenberg), lvb494@gmail.com.

Te koop: honing per 15 kilo. Acacia-, distel-, koolzaad-, bos-, herbal-, linde-, zonnebloem-, koriander-, klaver- en bloemenhoning, zeer goede kwaliteit en voldoende voorraad. Imkerij Het Korfje 0529-483585, info@hetkorfje.nl (Nieuwleusen).

Te koop: Buckfast F1- en raszuivere volken. In 2017 heb ik nageteeld van oude en nieuwe raszuivere lijnen. Van de HR C0409, B4(DAB), KB567, KB221, B625(KK), BFF17, AM1194 heb ik ook enkele raszuivere volken te koop met pedigree. F1-volk: per raam bijen €12,50 + €25,- voor de F1-koningin. Raszuiver volk: per raam bijen €12,50 + €75,- voor de raszuivere koningin. De raszuivere koninginnen zijn in 2017 op Armeeland gepaard met de darrenlijn B108 (MM), een medalijn van Magnus Mengus. Inl.: Dirk Blanken, Schaapweg 12, 9989 CE Warffum, 0595-423315, dablanke@ziggo.nl.

Allard.daalder@orange.fr is hét adres voor Oosteuropese, Franse en Spaanse honingsoorten. Vraag de mail met honing en prijzen van alle soorten. Uit Hongarije: koolzaad, zonnebloem, phacelia, bloemen, bos, acacia, linde en spar. Frankrijk en Spanje: lavendel, kastanje, citrusbloemen, amandel en eucalyptus. Pyreneeën: heide. Garrigue: pollen, was en propolis. Alsof een engeltje op je tong piest! t 00 33386476199.

Te koop: een 3-raams honingslinger, geel

gepoedercoat €250,- Een 4-raams slinger, geen rvs €195,- info: Albert Kerklaan, 06-42872197 (Delft).

T.k. 20 st. moerroosters Dadant US met

houten frame (€6,-) of zonder (€5,-). Dhr. Swaerts (Bedum), swaerts@swaerts.nl, 06-53672735.

Beste imker wellicht heeft u nog propolis

in uw bezit. Ik ben ernaar op zoek, omdat ik daar zelf van maak voor mensen die eczeem en/of psoriasis of andere huidproblemen hebben. U kunt me bellen 06-55852269 of mailen c.wijnsma@lijbrandt.nl in Eibergen. Of ik kom een keer bij u langs.

Bezoekerscentrum Imkerij Immenhof

Omvat een imkerij, wijngaard, tuinen, expositieruimte met permanente expositie, terras en plantenverkoop. Een uniek en gezellig uitstapje voor uw vereniging, familie of bedrijf. Meer info: www.imkerij-immenhof.nl of 024-3584543. Gonnie en Marcel Hallmans, Rijksweg 224, Molenhoek/Heumen.

Idylle in Tilburg. Bij de aanleg...

...en vier jaar later.

Hoe houden we onze

Tekst Frank Moens

Met de lente keert ook het vredig zoemen terug van talloze bijen die van bloem tot bloem vliegend hun kostje verzamelen. Vooral hommels en honingbijen laten zich horen. Dat geluid lijkt vanzelfsprekend, maar dat is het niet. Afgelopen jaren lieten grootschalige onderzoeken zien dat het aantal bijensoorten is afgenomen. De bestuiving van bepaalde plantensoorten komt in gevaar als het tij niet wordt gekeerd. Begin 2017 riep de landelijke overheid daarom betrokken organisaties op om gezamenlijk mee te denken over reddingsplannen. Dat mondde uit in de Nationale Bijenstrategie, tevens een verzamelnaam voor tientallen initiatieven.

Als imkers weten we maar al te goed dat de honingbij het niet makkelijk heeft. Na het dieptepunt met hoge wintersterftecijfers is het dankzij verbeterde inzichten en met goede zorg gelukt met meer volken de winter door te komen. De honingbij is door haar leefwijze en het feit dat imkers de soort in leven houden, een buitenbeentje onder bijen. De honingbij is slechts één van de 360 bijensoorten in ons land, waaronder circa twintig soorten hommels. De rest bestaat uit de zogenaamde wilde bijen. Bijen die er een solitair bestaan op nahouden en per individu zich op kleine schaal in gangen boven- of ondergronds voortplanten met ongeveer tien nakomelingen per jaar. Al deze soorten leveren een bijdrage aan de bestuiving van gewassen. De een is heel kieskeurig voor maar één soort bloem, de ander, meer generalist, vliegt op wat er in de buurt aanwezig is. Recente tellingen hebben uitgewezen dat alle soorten ten opzichte van het referentiejaar 1950 in aantal zijn afgenomen. De helft van de 360 soorten is bedreigd, terwijl

dit voor de honingbij niet geldt. Van de wildebijensoorten zijn er de nodige zelfs niet meer aangetroffen en die worden als uitgestorven beschouwd, andere soorten worden nog maar zelden gezien. Dat geldt voor zowel de solitaire soorten als de hommels. Het aantal vermeldingen op de rode lijst neemt toe en is nu al meer dan de helft.

NBV partner in Nederland Zoemt en Nationale Bijenstrategie

Reddingsplannen voor bijen

De Nationale Bijenstrategie werd op 22 januari van dit jaar officieel gelanceerd door minister Carola Schouten van LNV. De bijenstrategie, waarin meer dan veertig organisaties zijn betrokken, waaronder de NBV, richt zich op alle bestuivers. Kerndoelen zijn:

- versterken van de biodiversiteit
- wisselwerking landbouw en natuur verbeteren
- kennisoverdracht aan imkers en ontwikkelen van een 'weerbare honingbij'

Alle aangesloten organisaties gaan de komende jaren werken aan de verbetering van de leefomgeving van bijen, gericht op nestgelegenheid en voldoende voedselaanbod. Dat doen ze zelf of door anderen, zoals grondeigenaren en tuinbezitters, te stimuleren bij te dragen. De NBV gaat aan de slag met het project 'Bijvriendelijke gemeenten'. Het hoofddoel van de strategie is dat 'bestuivers en bestuiving in 2030 duurzaam bevorderd en behouden zijn'. Dus over ruim 10 jaar moet er het nodige zijn veranderd in ons landschap en binnen de imkerij beschikken we dan over een weerbare bij. Het lijkt ver weg, maar dat is het niet.

Idylle in Groesbeek. Foto Gerdien Bos.

Bert Willigenburg tekent Bijenstrategie. Foto Sabine Pronk

bijen in de lucht?

Landschap vorm je niet zomaar duurzaam om. En 'weerbare bijen' koop je niet op de bijenmarkt. Nog niet. Er wordt hard gewerkt o.a. aan de selectie van VSH-bijen (Varroa Sensitieve Hygiëne): bijen die in staat zijn zich te ontdoen van varroamijten. Het lijkt erop dat men op de goede weg is. Waarom het jaar 2030? De Verenigde Naties heeft 2030 uitgeroepen tot het jaar waarin wereldwijd duurzame doelen moeten zijn ontwikkeld en in praktijk gebracht.

De bijenstrategie sluit aan bij doel 12: duurzame consumptie en productie en bij doel 15: het behouden van biodiversiteit. Hoewel natuurbeschermers de honingbij vaak als een concurrent zien voor de populatie wilde soorten, blijft dit insect de onmisbare schakel in de bestuiving van onze voedselgewassen en in de zaadteelt. In de Bijenstrategie is een aparte honingbijenparagraaf opgenomen, die deels de voorgaande kerndoelen overlapt: *Bijenstrategie - Gehouden (honing)bijen*.

Het doel ten aanzien van honingbijen is het vergroten van bijengezondheid en het zorgen voor goede imkerpraktijken, met als inzet:

- optimaliseren bijenhouderij en bevorderen bijengezondheid, bijvoorbeeld via bewustwordingscampagnes en kennisoverdracht;
- ontwikkelen en stimuleren 'weerbare bij', waardoor de honingbij beter bestand is tegen ziekten en plagen;
- bevorderen jaarrond-beschikbaarheid van voedselplanten;
- optimaliseren samenwerking tussen bestuivingsimker en fruit-/groenteteler.

In actie voor Bijvriendelijke gemeenten

De NBV is het aan haar stand verplicht bij te dragen aan een beter bijenlandschap. Ze roept daarvoor de hulp in van de

achterban. Een jaar geleden hebben we binnen het strategie-overleg het actieplan 'Bijvriendelijke gemeenten' gelanceerd, met als doel bijen, in het bijzonder de honingbij, binnen gemeenten beter op de kaart te zetten. Gemeenten zijn grootgrondbezitters, vaak ook buiten de bebouwde kom. Openbaar groen is er in eerste instantie voor het welzijn van mensen. Met wat ingrepen ten gunste van de bijenpopulaties, zoals ander beheer of zelfs geen beheer, een ander maabeleid, inzaaien van duurzame, meerjarige bloemenmengsels of het planten van bijvriendelijke bomen, heesters en bloembollen, is veel te realiseren. Het actieplan voor een duurzame, bloemrijke omgeving, ruimte voor bijenvolken staat online op de NBV website www.bijenhouders.nl.

Iedere imker is medeverantwoordelijk voor de bijenweide die nodig is voor onze volken. Sla binnen de afdeling de handen ineen en ga aan de slag. Ook vanuit het NBV-secretariaat zal het een en ander gebeuren. We kunnen rekenen op steun in de rug van Nederland Zoemt. De NBV is in december 2017 partner geworden van dit samenwerkingsverband van Stichting Natuur & Milieu, IVN en LandschappenNL, waarin Naturalis en EIS kennis leveren en in de vorm van 'citizen sciences' deelnemers kunnen bijdragen. Een bijvriendelijke omgeving is voor ons en alle bijen van levensbelang. De flyer bij dit nummer geeft een eerste indruk. Kijk op www.nederlandzoemt.nl voor meer informatie. ◆

Meer informatie over dit project? Mail Frank Moens, communicatiemedewerker NBV: frank@bijenhouders.nl.

Solitaire bijen in mijn tuin

Tekst en foto Ina van der Vlist

Ina van der Vlist schrijft dit jaar over solitaire bijen in haar tuin en directe omgeving.

Op de mooie dagen in deze tijd van het jaar zoemt het van de rosse metselbijen in de tuin en bij mijn bijenhotel. Aangezien er vorig jaar, in Bijenhouden nr. 3 en 4, al uitgebreid over deze zeer algemene Nederlandse bijtjes is geschreven, kies ik dit keer voor de groefbijen.

Een van de eerste solitaire bijen die ik ooit fotografeerde had een zwart glimmend achterlijf met daarop witte driehoekige vlekjes. Ze hing als een acrobaatje op haar kop aan een bloemetje van een jakobsladder en ving het gele stuifmeel handig op haar buik op. Uiteindelijk kwam ik erachter dat dit een zesvlekkige groefbij (*L. sexnotatum*) was. Met ongeveer 8,5 mm is dat een van de grotere groefbijen in Nederland.

Groefbijen: solitair en een beetje sociaal

Groefbijen (*Lasioglossum*) graven net als zandbijen nesten in de bodem en de vrouwtjes verzamelen ook stuifmeel aan hun achterpoten. Op het achterlijf hebben ze meestal lichte haarbandjes. Als duidelijk herkenningspunt hebben de vrouwtjes allemaal een lengtegroefje op het laatste segment van hun achterlijf. Wijfjesgroefbijen hebben een lang leven voor een solitaire bij. Reeds bevrucht, overwinteren ze op een

beschutte plek en starten ze omstreeks maart een nestje. De nestingang bevindt zich vaak onder een struik of naast een graspol en wordt doorgaans steeds weer afgesloten. Zelf heb ik nog nooit zo'n onopvallend nestje kunnen ontdekken. Omdat de vrouwtjes soms samenwerken bij de broedverzorging zijn groefbijen, met hun deels sociale gedrag, de buitenbeentjes van de solitaire bijen.

Bloembezoek

Zodra de papavers in de tuin bloeien, komen er 's morgens, naast aardhommels en zweefvliegen, ook vrouwelijke groefbijen op het papaverstuifmeel af. Als het dan ook nog zonnig en windstil is, is het een mooi moment om foto's te maken van deze beweeglijke diertjes. Hoewel sommige soorten een voorkeur lijken te hebben voor gele composieten zoals de paarden-

bloem, verzamelen de meeste groefbijen stuifmeel op de bloemen van velerlei plantenfamilies. Ik zag ze bijvoorbeeld op wilgen, sleedoorns, ooievaarsbekken, bramen, frambozen, helmkruid, marjolein en nog veel andere planten en struiken.

Geurgroefbijen

Groefbijen zijn vaak lastig te determineren. Het verschil zit doorgaans in de details. Zo lijken bijvoorbeeld de berijpte geurgroefbij (*Lasioglossum albipes*) en de zeer algemeen voorkomende gewone geurgroefbij (*L. calceatum*) sprekend op elkaar. Het verschil bij de mannetjes zit onder andere in de kleur van de bovenlip. Bij de berijpte is die lip geel en bij de gewone geurgroefbij donker van kleur. Daarnaast verschilt het uiterlijk van mannetjes en vrouwtjes geurgroefbijen nogal. De mannetjes zijn veel slanker,

hebben lichter gekleurde poten en veel langere sprieten. Ook is hun achterlijf vaak gedeeltelijk rood, terwijl dat laatste bij de vrouwtjes in Nederland nauwelijks voorkomt. Het duurde daarom een tijd voordat ik doorkreeg dat die verschillende bijen gewoon mannetje en vrouwtje van dezelfde soort zijn. In mijn tuin zie ik regelmatig foeragerende geurgroefbijen.

Gevangen

In het algemeen vang ik geen solitaire bijen, maar toen er op een koele zomeravond een vrouwtje van de geurgroefbij na twee uur nog steeds wat versuft op dezelfde tuinstoel zat, heb ik haar in een doorzichtig bakje gedaan. Zo kon ik mooi zien hoe ze gretig dronk van een in wat suikerwater gedrenkt stukje keukenpapier. Helemaal opgepept, vloog ze de volgende dag weer weg. ●

Een zesvlekkige groefbij (v) (*Lasioglossum* ssp) met het grijsgroene stuifmeel van de papaver.

Maandschrift voor Bijenteelt, 21e jaargang, 1918. Orgaan der Vereeniging ter Bevordering der Bijenteelt in Nederland. Onder redactie van H. Stienstra, Frederiksoord, Leeraar G.A. van Swieten-Tuinbouwschool

Voorjaarswerkzaamheden

Samenstelling Caroline van der Laan, foto Richard de Bruijn

Eén van de voorgangers van 'Bijenhouden' is het Maandschrift voor Bijenteelt. Onder imkers stond het bekend als 'het Groentje', naar de kleur van het omslag. Hieronder een artikel uit april 1918 (ingekort).

Nu we de werkzaamheden voor de voorjaarsmaanden zullen beschrijven, kunnen we rekenen, dat we een gedeelte van het moeilijkste tijdperk voor onze bijen, achter den rug hebben. Deze winter was heel wat milder dan de vorige, al hoe grimmig hij zich in 't begin liet aanzien. En hoewel er nogal eenige vrees bij mij en vele anderen bestond, of de gezondheidstoestand der bijen met het nieuwe denatureeringsmiddel ook in gevaar zou worden gebracht, kunnen we hier vrijmoedig betuigen dat, zoover nu te beoordeelen, de suikervoeding van verleden najaar geen nadeelige gevolgen heeft gehad. Op mijn bijenstand hielden alle volken in blakenden welstand hun reinigingsvlucht. Van roer, de eenigste gevreesde ziekte voor onze bijen in deze streken, geen spoor te bekennen. Juist het vrijblijven daarvan brengt onze bijen in 't voorjaar met eenigszins gunstig weer flink vooruit. Volken die aan roer lijdten of leden, hebben altijd een zwaren dobber om er weer boven op te komen. Voor erg verzwakte volken is misschien de zwavellap 't eenigste en zekerste middel, om ook voor de voortteling er van verlost te zijn.

Want vast staat dat, evenals bij andere dieren, 't eene individu vatbaarder voor ziekten is dan 't andere.

Woningen van volken die aan roer hebben geleden, worden grondig gereinigd met sodawater. We zijn dan verzekerd, dat we de besmettingskiemen niet op een ander volk overdragen. Boven sprak ik ervan dat we een gedeelte van den moeilijksten tijd voorbij waren, omdat ook de voorjaarsmaanden zeer zeker onze volle aandacht nog vragen voor 't welzijn der bijen. De bijen goed door den winter brengen is geen grooter kunst dan om ze in 't voorjaar zoo te verzorgen, dat we er in den zomer de meest mogelijke voordeelen en 't grootste plezier van hebben. Juist de maanden Maart en April zijn zoo kritiek, omdat 't voedselverbruik meer dan het dubbele is van dat in de wintermaanden te zamen.

De waarnemingsstations hebben dat nu reeds eenige jaren duidelijk aangetoond. Dat groote verbruik van den voorraad, veroorzaakt in de eerste plaats de uitbreiding van

't broednest. In Jan. Febr. begonnen, wordt de oppervlakte der raten met broed bezet, successievelijk grooter en dit te meer, als de factoren aanwezig zijn, die voor een goede broedontwikkeling vereischt worden. Allereerst de kwaliteit van het bijenvolk. Hoe sterker een overwinterde kolonie, hoe jonger de koningin des te beter gaat 't in voorjaar voorwaarts, als voldoende voedsel aanwezig is en het weer eenigszins mee werkt. Niet dat we er op zijn gesteld, reeds vroeg een sterk ontwikkeld broednest in onze bijenvolken te hebben. Vóór de tweede helft van Maart of bij minder standvastig weer eind Maart zien we liever, dat de koningin maar heel kalm inzet. Maar als dan 't weer eenigszins gunstig is, helpen we onze volken als 't moet ook vooruit. We houden daarbij de ontwikkeling van de natuur in 't oog. In streken met vroege en zomerdracht is 't begin van de kruisbessenbloei het teeken voor 't bevorderen van een krachtige ontwikkeling van 't broednest. Volken die met voldoende, voedsel den winter zijn ingegaan, hebben dan vaak nog een mooi partijtje in de raten. ●

BIJEN QUIZ

Antwoorden quiz

- 1 Juist.** Er is al wel een nieuw broednest aanwezig, maar de sterfte van de winterbijen is in deze tijd nog groter dan de aanwas van jonge bijen.
- 2 b.** Bouwdrift is te herkennen aan puntjes verse witte was op de raten en toplatjes.
- 3** Het geven van meer ruimte **(1)** bevordert de groei van het bijenvolk en **(2)** vermindert de zwermdrift.
- 4** Enkele factoren die het kristallisatieproces beïnvloeden zijn:
(1) de verhouding tussen glucose en fructose: honing met een hoog gehalte aan glucose kristalliseert sneller;
(2) het vochtgehalte, waarbij een glucose:water-verhouding groter dan 2,1 een grote kans op kristallisatie geeft en een verhouding kleiner dan 1,7 een kleine kans;
(3) de temperatuur: bij 14°C kristalliseert honing het snelst, en vanaf 25°C wordt honing weer meer vloeibaar; **(4)** de hoeveelheid aanwezige kristalkiemen, zoals stuifmeelkorrels en stofdeeltjes, waaraan de kristallen zich hechten.
- 5 Juist.** Het kan voorkomen dat oudere bijen aan raatbouw doen. Bijvoorbeeld wanneer een zwerm een nieuwe woning heeft betrokken.
- 6 Darrenraat** kan in een volk geplaatst worden als middel ter bestrijding van varroa (de darrenraatmethode).
- 7 c.** Eén kilogram was is voldoende voor wel 60.000 cellen.

Groep jeugdige cursisten van de Laurentius Praktijkschool in Delft bij de bijenkast waar zij ervaring mee opdeden. Zie Bijenhouden nr.1 blz. 31. Foto Albert Kerklaan.

De lezer schrijft

Slechte potjes

N.a.v. 'De invloed van de drachtplanten op de honing-samenstelling' op bladzijde 6 en 7 van 2018 nummer 1 de volgende opmerkingen. Op de foto staan wel heel slechte potjes koolzaadhoning: koolzaadhoning behoort bijna wit en pasta-achtig te zijn. Hoe witter hoe beter! Zelfs het onderste gedeelte van de pot is niet wit. De hier afgebeeld honing durf ik niet zo te verkopen. Vervolgens: bij 'biologische' zet ik als ex-auditor bij een certificeringsinstantie een heel groot vraagteken. In een omtrek van 3 à 4 kilometer zou alles over meerdere jaren biologische land-/akkerbouw moeten zijn. Bovendien moet rondom de thuisstandplaats hetzelfde gelden. Het lijkt me een utopie, mede gezien de achtergrond waar diverse woonhuizen en boerenerven met de daarbij behorende tuinen en erven staan afgebeeld. Kortom een misleidende foto bij een goed artikel.

A.Wup, Hasselt

Naschrift redactie: *Het klopt dat de inhoud van de potjes er niet zo mooi uitziet. De afgebeelde potjes biologische koolzaadhoning zijn niet van het afgebeelde perceel koolzaad.*

advertentie

Imkerij de Traay is op zoek naar Nederlandse honing

Bent u een gepassioneerde imker en kunt u ons honing leveren?

Aarzel dan niet en neem voor meer verkoop- en inkoopinformatie contact op met Lieko Boersma via l.boersma@detraay.com of 0320 22 96 14 (contante betaling is mogelijk)

OPEN DAG

Zaterdag 26 mei
vanaf 10.00 bij **Het ielgat**

Programma & activiteiten

- Diverse aanbiedingen
- Overlarven
- Bijensoos
- Verkoop imkermaterialen
- Demonstratie Segeberger assortiment
- Verloting* 10-raams volk met Buckfast F1 koningin in een 2e hands houten kast
- *Bij elke €25,- een gratis lot
- Lunchpakket voor €2,50
- Gratis koffie en thee!

Kijk op www.ielgatshop.nl voor tijden en meer informatie.

Imkervakhandel Het ielgat

Amen 35
9446 PA Amen 0592-389349
www.ielgatshop.nl www.hetielgat.nl

De Werkbij heeft het!

GROTE GLASACTIE

Zoals bekend en vertrouwd,
ook dit jaar weer een glasactie in April

Kijk voor meer informatie op
www.werkbij.nl

Imkerij
de Werkbij

Imkerij de Werkbij - Veenendaal & Emst

BIJENKASTEN.NL

Ontdooerend goed voor bijen!

NIEUW EN UNIEK! KASTEN VAN GEMODIFICEERD HOUT!
NET ZO LICHT EN DUURZAAM ALS RED CEDER

VAKWERK-BIJENKASTEN MET UNIEKE HOEKVERBINDING UIT EIGEN TIMMERFABRIEK!

COMPLETE SPAARKAST MET OPKLAPBARE Vliegplank
INCLUSIEF AFSTANDS STRIPS EX RAAMPJES
SPAARKAST MET VAROA BODEM, 2 BROEDKAMERS,
2 HONINGKAMERS, 1 DEKPLANK, 1 DAK SPAARKAST
MET ALUMINIUM DAK

259,-

OPEN:

MA T/M VRIJ VAN 8:00 TOT 16:30

ZATERDAG VAN 8:00 TOT 12:30

KOM GEZELLIG LANGS OP DE

CALIFORNIEDREEF NR. 26 IN UTRECHT. TOT ZIENS!

OOK VOOR AL UW IMKERBENODIGHEDEN. !!

**Uiteindelijk
wil je
toch...**

www.bijenhuis.nl

De grootste beleveniswinkel voor imkers

